

Marja Kiviharju

Tiedonsiirto pienluokan oppilaan siirtyessä perusopetuksesta
jatko-opintoihin

Opinnäytetyö

Syksy 2009

Sosiaalialan yksikkö

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaalialan käytäntöjen kansalais- ja aluelähtöinen kehittäminen

Tekijä: Marja Kiviharju

Työn nimi: Tiedonsiirto pienluokan oppilaan siirtyessä jatko-opintoihin

Ohjaaja: Arja Hemminki, Timo Toikko

Vuosi: 2009

Sivumäärä: 66

Liitteiden lukumäärä: 8

Kehittämishankkeeni liittyi Seinäjoen kaupungin pienluokkien oppilaiden siirtymiseen jatko-opintoihin. Kehittämistehtävässä käytettiin toimintatutkimuksen menetelmää. Tiedot kerättiin sähköpostikyselyinä, lomakekyselyinä ja keskustelemalla.

Kehittämistehtävänä oli luoda verkosto pienluokkien ja jatko-opiskelun välille. Tässä tutkimuksessa jatko-opetus käsittää Eskoon Palvelukeskuksen Erytyiskoulutusyksikkö Kaarisillan ja Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteen. Verkoston kehittäminen toteutui erityisopettajien ja erityiskouluttajien säännöllisillä palaverilla. Hankkeessa kehittyi myös ”minä itse” - kaavake joka tehtiin yhteistyössä jatko-opetuksen kanssa helpottamaan oppilaan siirtymävaihetta. Oppilaat ja heidän vanhempansa tutustuivat jatko-opetukseen. Oppilaiden vanhemmat vastasivat kyselyyn jatko-opetukseen tutustumisen tarpeellisuudesta ja arvioivat ”minä itse” - kaavaketta. Oppilaat osallistuivat kehittämiseen tekemällä koulupolku kaavion, kollaasin toiveammateistaan ja valmistamalla esittelykansion jatko-opiskelupaikoista. Oppilas osallistui haastatteluun, joka koski mahdollista opiskelua uusissa kouluissa.

Kyselyiden ja keskustelujen perusteella on tärkeä jatkaa yhteisiä tapaamisia toimijoiden välillä. Tapaamiset helpottavat tärkeää tiedonsiirtoa ja edesauttavat oppilaan siirtymistä uuteen kouluun. Oppilaiden vanhemmat näkivät tarpeellisena tutustua oppilaiden tuleviin kouluihin. ”Minä itse” - kaavake todettiin kyselyiden perusteella hyödylliseksi tiedon siirron välineeksi oppilaan siirtyessä jatko-opintoihin. Tämän tutkimuksen perusteella yhteiset kokoontumiset ja toimintalinjat perus - ja jatko-opetuksen välillä edistävät oppilaan oppimista. Verkostoituminen edistää myös opettajien oppimista toisiltaan koska he voivat jakaa kokemuksia ja pohtia yhdessä ratkaisuja ongelmatilanteisiin.

Avainsanat: Verkosto, vuorovaikutus, opetus, yhteistyö

THESIS ABSTRACT

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Master`s degree programme in social services

Specialisation: Citizen and regional based development of social work practices

Author/s: Marja Kiviharju

Title of thesis: Data transfer between schools when small-group students move from primary to secondary level.

Supervisor(s): Arja Hemminki, Timo Toikko

Year: 2009

Number of pages: 66

Number of appendices: 8

Describe the essence of your thesis.

This thesis covers Seinäjoki`s small-group schooled students move to secondary level studies. The method used is activity analysis. Data was collected with e-mail questions, separate questionnaires and discussions.

The aim of this development project was to create a network between two educational levels. In this project, the secondary level schools are Eskoo Service centre`s Special education unit Kaarisilta and Vocational Institute Luovi in Seinäjoki. The network was built in regular meetings between special education teachers. A second product of the project is a self- reflection form with "I myself" statements, which will help in the transition between two educational levels. Students and their parents learned about studies on the secondary level. Parents were asked about the introduction to secondary studies and they evaluated the "I myself" statement form. The students participated in the development by mapping out their personal schooling paths, creating a collage of their dream jobs and by preparing a folder which presents secondary level schools. They also took part in an interview about possibly studying in a new school.

Based on the results of the questionnaire and the interviews, it would be very beneficial to continue the meetings between the different parties. These meetings help information flow and help students` move to a new school. The parents thought it was important to visit their children`s new schools. The "I myself" –form was found to be very helpful in information transfer when moving to a new school. Based on the findings of the study, shared meetings and practices promote the student`s ability to learn. Networking also promotes the teacher`s learning from one another and gives them the opportunity to solve problem situations together.

Keywords: network, interaction, education, co-operation

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ	
THESIS ABSTRACT	
1 JOHDANTO	7-8
2 KEHITTÄMISTOIMINNAN ASETELMAT JA MENETELMÄT	9-10
2.1 Nykyiset verkostot	10-12
2.2 Kuvio Pohjan pienluokkien yhteistyöverkosto.....	12
3 TAUSTAA KEHITTÄMISHANKKEELLE	13
3.1 Toimintatutkimus	13-15
3.1.1 Kehittämismenetelmät.....	15-16
3.1.2 Kehittämistyön tausta aineistot	16-17
3.2 Pienluokan opetus.....	17
3.2.1 Opetus	18-19
3.2.2 Perusopetuslaki-ja asetus	19-20
3.2.3 Oppilaanohjaus	20-21
3.2.4 HOJKS	21-22
3.3 Yhteistyöverkostot.....	23-24
3.3.1 Kasvatuskumppanuus	24
3.3.2 Yhteistyö	25
3.3.3 Tiimityö.....	25-26
3.3.4 Dialogi	26
3.3.5 Vuorovaikutus	27-28
4 KEHITTÄMISPROJEKTI.....	29
4.1 Kuvio prosessin etenemisestä.....	29-30
4.1.1 Aloitusvaihe	30
4.1.2 Päiväkirjamerkinnot.....	31
4.1.3 Kysymykset tiimini jäseniltä ja kollegoilta	31
4.1.4 Kehittämisen aiheet.....	32-34
4.1.5 Päiväkirjamerkinnot.....	34-36
4.2 Työskentelyvaihe	36
4.2.1 Päiväkirjamerkinnot.....	36-38
4.2.2 Kysymykset ja vastaukset tiimini jäseniltä ja kollegoilta	38-40
4.2.3 Päiväkirjamerkinnot.....	40
4.2.4 Verkostopalaverit	40-41
4.2.5 Päiväkirjamerkinnot ja tutustumiset jatko-opetukseen.....	41-42
4.3 Arviointivaihe.....	42-43
4.3.1 Päiväkirjamerkinnot.....	43-44
4.3.2 "Minä itse" - kaavake.....	44
4.3.3 Vastaukset kyselyyn "Minä itse" kaavakkeesta	45
4.3.4 Prosessin kokonaisuus kehittämishankkeessa	45-47
5 KEHITTÄMISEN TULOKSET JA LUOTETTAVUUS.....	48
5.1 Tulokset	48-52
5.2 Luotettavuus.....	52-53

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	54-62
LÄHTEET	63-66

LIITTEET

Liite 1: ”Minä itse” – kaavake

Liite 2: PAKKI – HANKE Arviointi kouluikäisen erityisoppilaan ja hänen perheensä palvelujen / tuen tarpeesta

Liite 3: Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta ja Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipiste

Liite 4: Lehtimäen opisto

Liite 5: Ammattiopisto Luovi Alavus

Liite 6: Elämäntaitojen yksikkö

Liite 7: Tiedote Kaarisillan yhteistyökumppaneille

KUVIOT

Kuvio 1. Pohjan pienluokkien yhteistyöverkosto

Kuvio 2. Pienluokan opetus

Kuvio 3. Kehittämisen prosessin eteneminen

Kuvio 4. Koulupolku

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämisen aiheet

Taulukko 2. Kehittämisen prosessin aloitusvaihe

Taulukko 3. Kehittämispöcessin arviointivaihe

Taulukko 4. Kehittämispöcessin työskentelyvaihe

1 JOHDANTO

Kehittämistehtävän tavoitteena oli luoda uusi verkosto Seinäjoen kaupungin pienluokkien opetuksen ja jatko-opetuksen välille. Kehittämistehtävässä käytettiin toimintatutkimuksen menetelmää. Sen tavoitteena on edistää eri osapuolten välistä vuorovaikutusta toiminnan kehittämiseksi reflektiivisen ajattelun ja yhteistoiminnallisen dialogin avulla. Kehittämisen toimintaympäristönä oli Seinäjoen kaupungin pienluokkien opetus. Toinen kehittämistehtävän tavoite oli oppilaiden sujuvampi siirtyminen jatko-opintoihin. Kehittämistehtävässä laadittiin yhteistyössä jatko-opetuksen kanssa ”Minä itse” - kaavake. Sen tarkoitus on helpottaa tiedonsiirtoa seuraavaan kouluun siirtymistilanteessa.

Perusopetuksen pienluokat ovat Seinäjoella Pohjan pienluokat A ja B, Joupin, Lintuviidan ja Ylistaron pienluokat sekä Hyllykallion pienluokat 1-9 A ja B. Jatko-opetus käsittää Luovin Seinäjoen yksikön sekä Eskoon Palvelukeskuksen Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan. Kehittämistehtävässä nähtiin tärkeänä saada mahdollisuus eri tahojen yhteisille tapaamisille ja keskusteluille oppilaiden siirtymävaiheessa perusopetuksesta jatko-opintoihin. Nämä tapaamiset käynnistettiin ja siitä tehtiin jatkuva käytäntö.

Seinäjoen kaupungin pienluokkien erityisopettajat ja Pohjan pienluokka B:n koulunkäynnin ohjaajat osallistuivat kehittämiseen vastaamalla kyselyihin kehittämisen aiheista ja jatko-opetukseen siirtymisen sujuvuudesta sekä osallistumalla aiheeseen liittyviin keskusteluihin. Jatko-opetuksen erityisopettajat ja erityiskouluttajat osallistuivat kehittämiseen vastaamalla kyselyihin jatko-opetukseen siirtymisen sujuvuudesta sekä ”minä itse”- kaavakkeen käytöstä.

Oppilaat osallistuivat kehittämiseen tekemällä koulupolku kaavion, kollaasin toiveammateistaan ja valmistamalla esittelykansion jatko-opiskelupaikoista. Oppilas osallistui haastatteluun, joka liittyi mahdolliseen tulevaan opiskeluun uusissa kou-

luissa. Oppilaiden vanhemmat osallistuvat kehittämiseen vastaamalla kyselyyn jatko-opetukseen tutustumisen tarpeellisuudesta ja arvioimalla ”minä itse”- kaava-ketta.

Kehittämisprojekti oli ajankohtainen uuden foorumin avaaja, joka käynnisti yhteis-ten toimintalinjojen luomisen oppilaiden siirtymiseen perusopetuksesta jatko-opetukseen.

2 KEHITTÄMISTOIMINNAN ASETELMA JA MENETELMÄT

Pohjan koulun pienluokka on perustettu vuonna 2001. Luokkia on tällä hetkellä kaksi. Seinäjoen kaupungin pienluokat ovat tällä hetkellä Pohjan koulun lisäksi Joupin ja Lintuviidan kouluilla. Vuoden 2009 alusta kuntaliitoksen myötä Seinäjoen kaupunkiin mukaan tulivat myös Hylykallion pienluokat (1-9) A ja B sekä Ylistaron pienluokka. Niittyvillan koulussa annetaan opetusta vaikeimmin kehitysvammaisille oppilaille, entinen (EHA 2). Keväällä 2009 Seinäjoen kaupungissa EHA-1 opetus muuttui pienluokkaopetukseksi. Tässä kehittämistehtävässä käytetään pienluokkaa eikä enää käytöstä poistunutta nimitystä (EHA 1). Seinäjoen kaupungissa on useita muitakin pienluokkia, mutta tämä kehittämistehtävä kohdistuu nimenomaan entisten (EHA 1) oppilaiden opetukseen.

Pohjan koulun toiminnassa pyritään avoimuuteen. Koulun toiminnasta ja toiminnan muutoksista tiedotetaan nopeasti oppilaille ja huoltajille. Koulun henkilökunnan työskentely on organisoitu työpareiksi ja -ryhmiksi. Koulun toimintakulttuurissa korostuu vahvasti yhdessä tekeminen. Yhteisillä tapahtumilla, teemoilla ja projekteilla sitä kehitetään että ylläpidetään yhteisöllisyyttä. (Pohjan koulun opetussuunnitelma 2009,4).

Pienluokissa oppilaat ovat kehityksessään viivästyneitä tai keskitasoisesti kehitysvammaisia. Luokassa on enintään 8 oppilasta. Pienluokat ovat yhdysluokkia, joissa voi olla oppilaita useilta eri vuosiluokilta. Oppilaan koulumuodosta päätetään yhdessä kehitysvammaneuvojan moniammatillisen työryhmän, päivähoiton henkilökunnan ja vanhempien kanssa. Oppilailla on pidennetty oppivelvollisuus. Jokainen oppilas tarvitsee avustamista oppimiseensa.

Jokaiselle pienluokan oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Opetuksessa noudatetaan yleisopetuksen tuntijakoa, joka on yksilöllistetty oppilaan yksilöllisten edellytysten mukaan. Opetuk-

sen yksilöllistämisen opetus ja oppimäärät sovitetaan vastaamaan oppilaan oppimisedellytyksiä. Yksilöllistetyt oppiaineet sekä niiden tavoitteet määritellään HOJKS:issa.

Alaluokilla painotetaan perustaitoja, harjoitellaan itsenäistä työskentelyä ja omaan elämään liittyviä oppiaiheita. Yläluokilla opetetaan itsenäistä työskentelyä ja suurempia kokonaisuuksia, tuetaan nuoren kasvua kohti itsenäistä elämää, jatko-opiskelua sekä siirtymistä työelämään. Luokassa työskentelevät erityisopettajan lisäksi koulunkäynnin ohjaajat. Toimimme yhteisvastuullisesti ja meillä on yhteinen päämäärä saada oppilaat oppimaan omassa elämässään tarvitsemiaan asioita.

”Turvallisesti tukien, yhteiseen suuntaan ohjaten,

jokaisen yksilön, jokaisen

persoonan voimia tulkiten.” (Pienluokkien esite 2009)

2.1 Nykyiset yhteistyöverkostot

Pienluokkien yhteistyöverkosto laajeni vuoden 2009 alusta Seinäjoen, Nurmon ja Ylistaron kuntaliitoksen myötä. Myös erityisopetuksen esimies vaihtui. Instituutiot laajenivat pienluokkien osalta niin, että neljän pienluokkaa ja kolmen vaikeimmin kehitysvammaisten luokan lisäksi Ylistarosta mukaan tuli yksi ja Nurmosta kaksi pienluokkaa.

Toimimme Pohjan pienluokissa tiiviissä yhteistyössä oppilaiden vanhempien kanssa suunnittelemalla ja toteuttamalla yhdessä vanhemman ja koulunkäynnin ohjaajan kanssa HOJKS henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Oppilaiden HOJKS -palaverissa mukana ovat vanhemmat, opettaja, kou-

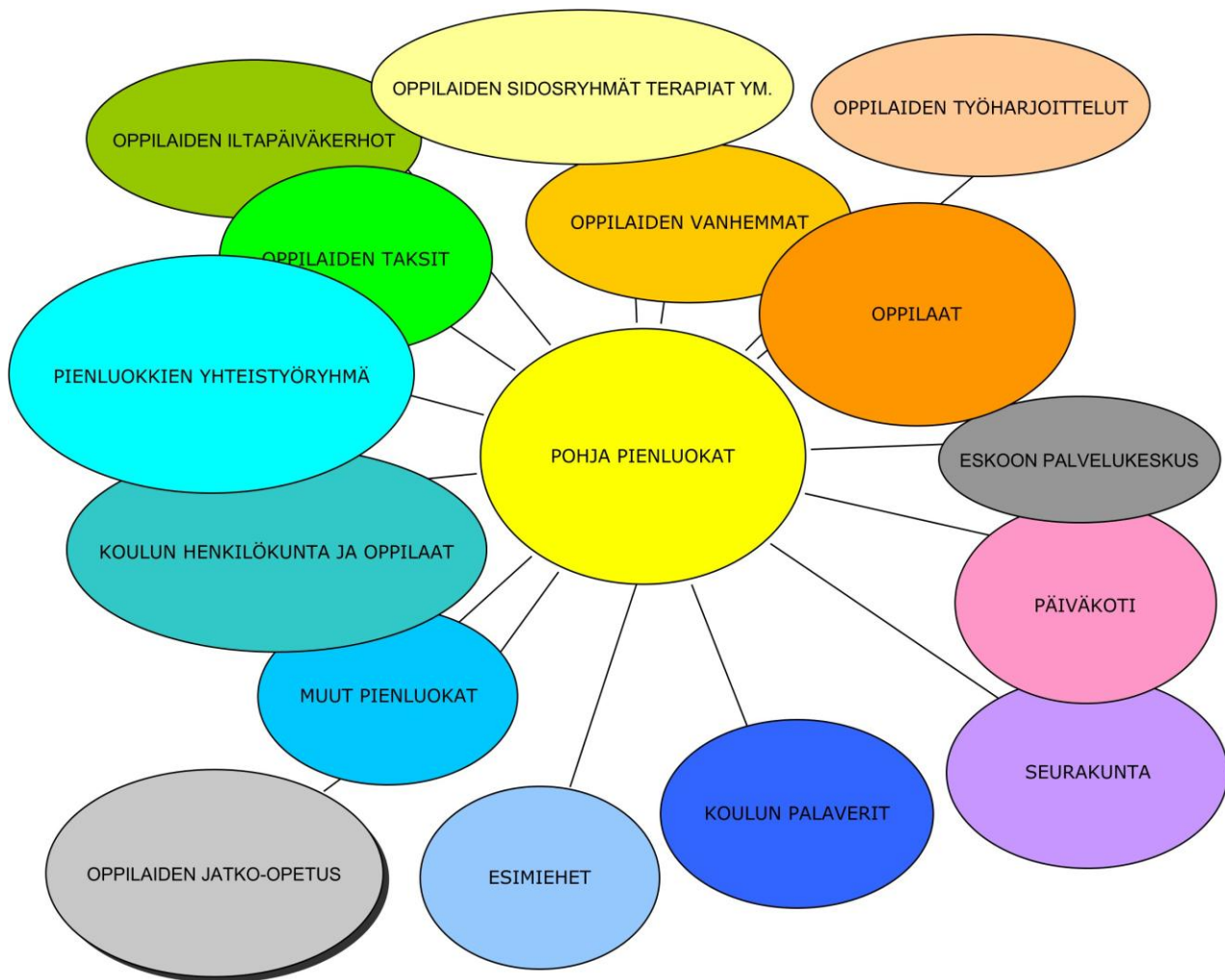
lunkäynnin ohjaaja sekä tarvittaessa esim. psykologi, terapeutit tai sosiaalityöntekijä. Toimimme yhteistyössä myös Seinäjoen kaupungin päivähoidon henkilöstön kanssa kokoontumalla arvioimaan tulevien vuosien oppilastilannetta ja vaihtamaan kuulumisia oppilaista. Teemme yhteistyötä myös Seinäjoen seurakunnan kanssa.

Eskoon Sosiaalipalvelujen kuntayhtymä on yhteistyökumppani monelle oppilaallemme Erityisneuvola Silmun ja asumisosastojen osalta. Oppilailla on myös erilaisia terapioita koulupäivän ulkopuolella, kuten musiikki-, toiminta- tai ratsastusterapiaa. Oppilaitten iltapäiväkerhot ja taksit ovat myös yhteistyökumppaneitamme. Oppilaille laaditaan ja tarkistetaan tuki- ja palvelusuunnitelma, jossa kartoitetaan lapsen ja perheen tarvitsemat palvelut. Mukana ovat mm. oppilaiden vanhemmat, sosiaalihuollon henkilöstö, päiväkodin henkilö, opettaja, koulunkäynnin ohjaaja, KELA:n edustaja, vammaispalveluohjaaja, tulkkipalvelun henkilö, asumispalvelun henkilö, psykologi, lääkäri, terveydenhoitaja, kuntoutusohjaaja, terapeutit, tulevien koulujen edustaja tai muut tarvittavat oppilaan sidosryhmät.

Pienluokkien opettajat kokoontuvat säännöllisin väliajoin syksyllä ja keväällä yhdessä pohtimaan opetuksen arkipäivää. Pienluokissa on myös yhteisiä musiikkitunteja ja retkiä. Opettajien tueksi on aloittanut 2008 pienluokkien yhteistyöryhmä, jonka tavoite on puida työn ongelmakohtia. Pohjan koulussa on säännölliset yhteistyöpalaverit joissa kaikki opettajat ja koulun rehtori kokoontuvat tietyn teeman mukaan noin kerran kuussa. Pienluokat ovat tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen kanssa mm. yhteisissä tapahtumissa ja integroiden oppilaita perusopetuksen luokkiin.

Pienluokkien 8-luokkalaiset oppilaat ja heidän vanhempansa käyvät tutustumassa opettajan johdolla peruskoulunsa päättävien oppilaiden uusiin jatkokoulutus mahdollisuuksiin. Pohjan koulun pienluokan 8-luokan oppilaat työskentelevät työharjoittelussa omalla koululla. 9-luokan oppilas käy koulutuskokeilussa Eskoon Kaari-

sillassa ja Luovin Seinäjoen pisteessä. Hän suorittaa myös viikon ajan työharjoittelun avustajansa opastamana avoimilla työmarkkinoilla.

2.2 KUVIO 1. Pohjan pienluokkien yhteistyöverkosto

3 TAUSTAA KEHITTÄMISHANKKEELLE

3.1 Toimintatutkimus

Tässä kehittämistehtävässä paneuduttiin verkostoitumiseen ja vuorovaikutuksen lisäämiseen perus- ja jatko-opetuksen välillä. Menetelmänä käytettiin toimintatutkimusta.

Toimintatutkimuksen tarkoitus on muuttaa todellisuutta tutkimalla sitä ja tutkia todellisuutta muuttamalla sitä. Siinä pyritään kehittämään osallisten tietoja, käytännöllistä osaamista ja asiantuntemusta. Toimintatutkimuksesta puhutaan kun kehittämisen tavoitteena on esim. jonkin ryhmän toiminnan tai työtavan kehittäminen yhdessä osallisten kanssa siinä ympäristössä, jossa myös kehitettävä toiminta tapahtuu. Toimintatutkimuksessa tuotetaan tietoa käytännön kehittämiseen. Se kohdistuu erityisesti sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Ihmisiä ohjaa yhteinen tulkinta, merkitys tai näkemys yhteisestä toiminnasta ja sen tarkoituksesta. Toimintatutkimus on usein ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti ja siinä suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. Toimintatutkimuksessa tavoitellaan käytännön hyötyä, käyttökelpoista tietoa. Toimintatutkimuksessa tutkija käynnistää muutoksen ja samalla rohkaisee ihmisiä tarttumaan asioihin joita voidaan kehittää paremmaksi. Toimintatutkijalle oma välitön kokemus on osa aineistoa. Hän käyttää omia havaintoja tutkimusmateriaalinaan muun tutkimusmateriaalin sijasta tai lisäksi. (Heikkinen, 2006, 15-20.)

Osallistavassa toimintatutkimuksessa pyritään osallistamaan kohderyhmä tutkimuksen kaikkiin tutkimuksen eri vaiheisiin. Se on läpinäkyvyyttä, avointa dialogia tutkijan ja käytännön toimijoiden välillä. Toimintatutkimuksen tavoitteena on edistää eri osapuolten välistä vuorovaikutusta toiminnan kehittämiseksi. Toimintatutkimuksessa pyritään kehittämään toimintaa reflektiivisen ajattelun avulla. Reflektointi on totuttujen toiminta- ja ajattelutapojen perusteiden pohtimista. Näin voidaan

myös omaksua tuore tapa ajatella, keskustella ja kehittää toimintaa. Toimintatutkimus voi toimia opettajan ammattikäytäntöjen kehittäjänä ja ammatillisen kasvun edistäjänä. Toiminnassa on paljon hiljaista, piilevää ja sanatonta tietoa. Oppiminen tehostuu kun sanatonta tietoa ja osaamista pyritään tietoisesti ajattelemaan, ja siitä pystytään keskustelemaan. (Heikkinen, 2006, 30-34.) Toimintatutkimuksen ajatuksia on kaikessa siinä työssä, jolla opettajat kehittävät opetusmenetelmiään ja koulujen toimintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin tuoda esille uutta tietoa ja saattaa se julkisesti arvioitavaksi. Tieteellisen artikkelin, raporttien ja kirjojen lisäksi tutkija voi myös julkistaa tutkimuksensa tuloksen esim. näyttelyn tai täydennyskoulutustilaisuuden avulla.

Toimijälähtöisen kehittämisen lähde ei ole vain palvelun tai tuotteen käyttäjä, vaan laajemmin kaikki ne tahot, jotka jollain tavalla liittyvät kehitettävään toimintaan. Näin työyhteisön jäsenet voivat olla toimijoita. Päävastuu on kuitenkin kehittäjällä vaikka käyttäjien ja toimijoiden näkemykset ohjaavat kehittämisprosessia. Käyttäjien ja toimijoiden osallistuminen tukee tavoitteen saavuttamista ja voi myös loiventaa mahdollista muutosvastarintaa. Heidän osallistumisellaan tavoitellaan välitöntä autenttista kehittämistoiminnan palautetta. Tavoitteena on kehittämistoiminnassa selvittää, miten hyvin jokin palvelu, toimintatapa tai tuote toimii käytännössä. (Toikko luento 12.2. 2009)

Prosessiorientoituneessa kehittämisessä korostuu refleksiivisyys. Siinä hyväksytään toimijaympäristön ja toiminnan muuntuvuus. Toiminnan ohjaus perustuu näin toimijoiden jatkuvaan uuden oppimiseen, erilaisiin toisiin tekemisen kokeiluihin ja siten toimijoiden kehittämiseen. Tieto ja kokemukset ohjaavat näin kehittämistä. Uutta aineistoa ja tietoa syntyy koko ajan kehittämistoiminnan kuluessa. Uusi tieto ohjaa toimintaa eteenpäin. Tällä kehittämistoiminnalla ei ole samaa ohjaavaa ja rajaavaa suunnitelmaa kuin suunnitteluorientoituneessa kehittämisessä. Kehittäminen on tilanne-ehtoista ja avointa kontekstuaalisille tekijöille. Prosessi on usein hidas, muuntuva ja muodoltaan rönsyilevä. Kehittämistehtävä muodostuu proses-

sin aikana, eli se on ennalta arvaamaton. Tämä toimintatapa perustuu yhteistoinnalliseen dialogisuuteen. (Toikko luento 12.2. 2009)

Kehittämisprosessi voidaan hahmottaa monin eri tavoin. Erityisesti toimintatutkimuksessa korostetaan spiraalimaista rakennetta. Toimintatutkimuksessa spiraalisissa korostuu konkreettisen toiminnan (havainnointi ja toteutus) ja sen diskurssin (suunnittelu ja reflektio) välinen vuorovaikutus. Spiraalimaisesti etenevässä mallissa kehittäminen sisältää useita peräkkäin toteutettuja kehiä. Siinä kehittämistoiminnan tulokset asetetaan aina uudelleen arvioitavaksi. Arvioinnin tuloksena kehittämisen perusteluja täsmennetään, samoin myös sen organisointia ja toteutusta. Kehittämistoiminta on näin jatkuva prosessi. (Toikko & Rantanen 2009, 66.)

3.1.1 Kehittämismenetelmät

Tässä kehittämishankkeessa oppilaat, oppilaiden vanhemmat, tiimin jäsenen, esimiehet, kollegat ja uuden verkoston jäsenet olivat kaikki kukin tavallaan mukana, eli myös käyttäjät ja toimijat osallistuivat kehittämistoimintaan. Kehittämistehtävässä käytettävä aineisto kerättiin keskusteluilla, haastatteluilla, sähköpostikyselyillä, yhteisillä palavereilla ja päiväkirjamerkinnoilla. Kehittämistyön avainhenkilöiksi muodostuivat kollegat eli Seinäjoen kaupungin pienluokkien erityisopettajat, koulunkäynnin ohjaajat sekä jatko-opiskelun erityisopettajat ja erityiskouluttajat. Tämä kehittämisprojekti mahdollistaa pienluokkien erityisopettajien ja jatko-opetuksen opettajien ja kouluttajien yhteiset tapaamiset, yhteisen jakamisen ja tiedonsiirron.

Muita avainhenkilöitä kehittämistehtävässä olivat oppilaat ja heidän vanhempansa. Näin mukana olivat myös asiakkaat ja asiakaslähtöinen kehittäminen toteutui. Oppilaat ja heidän vanhempansa ovat olleet mukana avaamassa jatko-opetuksen väyliä tutustumalla uusiin kouluihin. Oppilaat tekivät yhteistyössä jatko-opiskeluun

liittyvän esittelykansion. Yksi oppilaista vastasi haastattelukysymyksiin jatko-opiskelupaikoista, ja kaikki oppilaat tekivät kollaasin toiveammateistaan ja koulupolku kaavion. Vanhemmat vastasivat kyselyyn uusiin kouluihin tutustumisen tärkeydestä ja vanhempi osallistui kehittämisen aikana luodun ”Minä itse”- kaavakkeen arviointiin.

3.1.2 Kehittämistyön tausta-aineistot

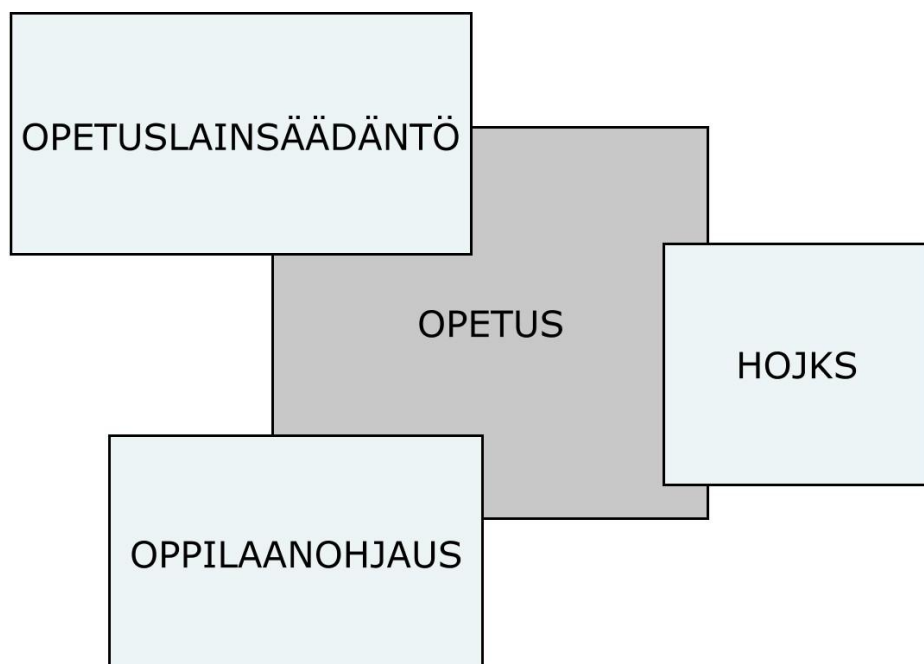
Tietoa kehittämishankkeen pohjaksi olen kerännyt tämän koulutuksen opiskelumateriaaleista, aikaisemmista opinnoista, aikaisemmista työtehtävistä sekä perusopetuksen erityisopettajana että jatko-opetuksen ohjaajana ja erityiskouluttajana. Olen tarkastellut aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja kehittämisprojekteja. Oma tämänhetkinen työni peruskoulunsa päättävien oppilaiden opettajana antaa konkreettiset mahdollisuudet kehitellä toimivia käytäntöjä koulusta toiseen siirtymiseen. Olen myös omakohtaisesti kohdannut jatko-opiskelun puolella työskennellessäni niitä ongelmia ja puutteita, joita syntyy kun yhteistyötä ei perusopetuksen kanssa juuri-kaan ole ollut. Nämä ongelmat ja puutteet ovat usein liittyneet oppilasta koskevaan tiedonsiirtoon perusopetuksen ja jatko-opiskelun välillä.

Aikaisempina projektina olen tutustunut mm. vuonna 2002 aloitettuun Jyväskylän kaupungin erityisopetuksen kehittämishankkeeseen. Elämäntaitojen yksikön varsinaisena kohderyhmänä ovat perusopetuksen yläkoulun kehitysvammaiset oppilaat. He ovat kohderyhmänä myös siirtyttyään ammatilliseen koulutukseen. Hanke kestää vuoteen 2010 jonka jälkeen hankemateriaali on saatavana muidenkin käyttöön. Toivon mukaan saamme tulevaisuudessa Seinäjoelle vastaavan hankkeen. (liite 6)

Täällä Seinäjoella Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän PAKKI - HANKE eli Pohjanmaan maakuntien autismin kirjon palveluiden verkostohanke työstää mm. autismin kirjon kuntoutuspolkuja ja mallintamisprosesseja siirtymävaiheisiin peruskoulusta jatko-opiskeluun. Autismiin kirjioon kuuluvat mm. Autismi, Autistiset piirteet, Aspergerin oireyhtymä, Rettin oireyhtymä sekä Disintegratiivinen kehityshäiriö. Nämä aiheuttavat käyttäytymisessä yksilöllisesti puutteellista tai poikkeavaa kommunikaatiota, sosiaalista vuorovaikutusta, rajoittunutta tai stereotyyppistä käytöstä ja / tai poikkeavia reaktioita aistiärsykkeisiin.

3.2 Pienluokan opetus

Kuviossa pienluokkien opetuksen lähtökohdat, joita avataan seuraavassa luvussa.

KUVIO 2 Pienluokan opetus

3.2.1 Opetus

Koska tämä kehittämistehtävä toteutetaan koulussa kerrotaan opetuksesta sekä laeista joiden puitteissa toimitaan. Pienluokkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.

Opettajan työ kuuluu ihmissuhdeammatteihin. Opettaja rakentaa sosiaalisia suhteita oppilaisiin, kollegoihin, vanhempiin ja muihin sidosryhmiin. Opettajan asiantuntijuus kehittyy koko yhteisön voimavarojen hyödyntämiseen ja aloitteelliseen vuorovaikutukseen kotien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Opettajuus edellyttää kykyä kohdata ja tulkita avoimesti oppilaiden, heidän perheensä ja koulun koko toimintaympäristön muutoksesta välittyviä informaatiovirtoja. Kyky kohdata uusi ja erilainen toimintatapa antaa samalla mahdollisuuden oman arjen ja toimintojen uudistamiseen. (Linnakylä & Välijärvi 2005, 105-108.)

Opettajan työ on ollut kauan yksin tehtävää työtä. Viime vuosien aikana on kuitenkin opittu, että opettajan ammattitaitoa on myös taito jakaa kokemuksia ja tehdä työtä yhdessä toisen opettajien sekä lukuisten koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Koulun kehittyminen toimivaksi yhteisöksi vaatii kaikkien osapuolten yhteistä panostusta ja halua toimia yhdessä. Muutos yksin tekemisen kulttuurista yhdessä tekemiseen edellyttää koulun johdolta ja opettajilta ammatillisia taitoja, jossa korostuu yhteisten tavoitteiden asettaminen, ongelmista puhuminen avoimesti ja yhteisön jäsenten tukeminen ja kannustaminen. Yhteistyö ja yhteiset toimintamuodot ovat huomattava voimavara yksittäisen opettajan omalle kehitykselle ja koko koululle.

Niin sanotun vanhan oppimiskäsityksen mukaan oppimisen perusta on, että oppiminen on tiedon saamista. Tieto on siirrettävissä opettajalta oppilaalle ja opettami-

nen on tiedon jakamista. Oppiminen on siis muistamista ja toistamista, sen lähtökohta on että saatu tieto antaa valmiudet asioiden ymmärtämiseen ja hallitsemiseen. Oppijalle jää näin vastuu tiedon soveltamiseen käytäntöön ja arkipäivään. (Hyytiäinen, ym. 2009, 64-66.)

Nykyisessä oppimiskäsityksessä korostetaan ihmisten välistä vuorovaikutusta eli oppiminen on vuorovaikutusta. Modernin oppimiskäsityksen mukaan oppimisprosessi on yhteistoiminnallinen. Toisaalta oppija on interaktiivinen eli pyrkii vuorovaikutukseen ympäristön kanssa ja toisaalta oppija on vuorovaikutuksellisessa suhteessa muihin ihmisiin. Oppiminen perustuu oppilaan omakohtaiseen kokemukseen ja tieto rakentuu osaksi olevia tietorakenteita. Opettajan työ on tämän mukaan luoda ja rakentaa oppimisympäristöjä, joissa oppiminen ja siihen tarvittava vuorovaikutus ovat mahdollisia. Oppimisympäristöjen lisäksi on tärkeä huomioida opetusmenetelmä eli tapa miten opetetaan. Oppiminen tapahtuu erikseen järjestettyjen opetustilanteiden lisäksi myös arkipäivän tilanteissa. (Hyytiäinen ym.2009, 64-66.) Opettajan vastuu on lisätä oppilaiden osallistumismahdollisuuksia ja aktiivisuutta kasvattamalla heidän toiminnallisia taitojaan.

Suunnitteluvaiheessa opetuksen perustana ovat oppilaalle asetetut opiskelun tavoitteet, joissa otetaan huomioon myös oppilaan henkilökohtaiset toiveet. Pitkän aikavälin tavoitteissa huomioidaan mihin koulu oppilasta valmistaa. Lyhyen aikavälin tavoitteet tulee olla saavutettavissa kohtuullisessa ajassa ja niiden tulee olla samansuuntaiset kuin pitkän aikavälin tavoitteet. (Hyytiäinen ym. 2009, 57.)

3.2.2 Perusopetuslaki – ja asetus

Perusopetuslaissa (628/1998) ja –asetuksessa (852/1998) annetaan määräykset esiopetuksen, perusopetuksen, lisäopetuksen ja maahanmuuttajille annettavan

valmistavan opetuksen järjestämisestä. Niissä määrätään myös koulutuksen järjestäjän ja muiden viranomaisten vastuita ja toimivaltasuhteita. Perusopetuslaissa on säädetty lasten oppivelvollisuudesta sekä kunnan velvollisuudesta huolehtia perusopetuksen antamisesta oppivelvollisille. Oppivelvollisuutta voidaan pidentää, jos oppilaan ei ole mahdollista saavuttaa perusopetukselle annettuja tavoitteita yhdeksässä vuodessa. Perusopetuslain (628/1998) 25§:ssa säädetään, että jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden, sairauden tai muun syyn vuoksi ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus 6-vuotiaana ja kestää 11-vuotta. (Hyytiäinen ym. 2009, 145-151.)

3.2.3 Oppilaanohjaus

Oppilaanohjaus määrätään perusopetuslain 11§:ssa. Oppilaiden on mahdollista saada oppilaanohjausta koko perusopetuksen ajan. Opinto-ohjaaja tekee yhteistyötä myös eri alojen asiantuntijoiden kanssa sekä oppilaan opiskelun aikana että opiskelun nivelvaiheessa. Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa (2004) on määritelty vuosiluokkien 1-2,3-6 ja 7-9 ohjauksen tavoitteet. Oppilaanohjauksen tehtävä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä niin, että hänen opiskelunvalmiutensa paranevat, sosiaaliset taitonsa kehittyvät ja hän oppii tunnistamaan elämänsä kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ohjauksessa käsiteltäviä aiheita ovat opiskelutaidot ja koulunkäynti, itsetuntemus, jatko-opiskelumahdollisuudet, ammatit, eri ammattialat sekä työelämä. Perusopetuksessa erityistukea tarvitsevien oppilaiden ohjaus jatkokoulutukseen on muita oppilaita yksilöllisempää. Tavoite on, että oppilaan opinnot sujuisivat hyvin ja että hän perusopetuksen päättövaiheessa löytäisi hänelle sopivat jatko-opinnot. (Hyytiäinen ym. 2009, 158-159). Seinäjoen kaupungin pienluokilla ei ole käytettävissä omaa oppilaanohjausta. Oma opettaja antaa ohjausta oppilaille. Näen sen suurena puutteena, koska omaa

oppilaanohjausta tarvitsisivat myös kehitysvammaiset oppilaat ja heidän perheensä.

3.2.4 HOJKS

Erityisopetus voi perustua yhdeksänvuotiseen oppimäärään tai pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelmassa määritellään oppilaan opetuksen poikkeavat järjestelyt ja tavoitteet, yksittäisestä aiheesta vapauttaminen, ainejakoisuudesta poikkeaminen ja muut oppilaan kannalta tarpeelliset pedagogiset ja toiminnalliset järjestelyt. Suunnitelmaa laadittaessa tulee olla yhteistoiminnassa esimerkiksi oppilaan kuntoutuksesta vastaavien henkilöiden kanssa sen ohella, että huoltajia on aina kuultava. PA 10§:n mukaan pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille voidaan oppilaan arviointi antaa aina sanallisena. (Arajärvi & Aalto-Setälä 2004, 126.)

Jokaiselle erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle tulee laatia hyväksytyyn opetussuunnitelmaan perustuva, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Sen suunnitelmien tavoitteet ja sisällöt johdetaan opetussuunnitelmasta. Sen tehtävänä on tukea oppilaan yksilöllistä oppimisprosessia. Suunnitelmaan kirjataan erityisesti myönteiset havainnot oppilaan edistymisestä sekä kokemukset onnistuneista opetusjärjestelyistä ja toimintatavoista. HOJKS:in tulee sisältää kaikki oppilaan tarvitsemat tukipalvelut. (Hyytiäinen ym 2009, 164-165.)

Erityisopetusta ja oppilashuollon tietosuojaa koskevan lainmuutoksen ehdotettu voimaantulo on 2010. Siinä suurena haasteena on erityisoppilaiden määrän jatkuva kasvu. Tavoite on erityisen tuen painopisteen siirtäminen nykyistä varhaisem-

paan tukeen ja ennalta ehkäisevään toimintaan. Uudessa laissa korostuvat pedagoginen asiantuntemus ja suunnitelmallisuus. Opetus toimii lähikouluperiaatteella. Oppilaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) luonne muuttuu nykyisestä hallintopäätöksestä pedagogiseksi asiakirjaksi, mikä mahdollistaa sen joustavamman käytön. HOJKS ei ole hallintopäätös, vaan erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa koskeva asiakirja, eikä siinä ole enää muutoksenhakumahdollisuutta. Haasteena on myös mm. luoda hallintokuntien yhteistyöhön perustuvat rakenteet ja toimintamallit sekä vakiinnuttaa moniammatillista yhteistyötä. (VESO luentomateriaali 24.9.2009)

Jokaisella suomalaisella lapsella on perusopetusta koskevan lain (628/1998) mukaan oikeus saada perusopetusta. Vastaavaa oikeutta ei kuitenkaan ole perusopetuksen jälkeiseen opetukseen. Vaikka se ei siis ole subjektiivinen oikeus, pyritään peruskoulun jälkeinen opetus varmistamaan kaikille. Ammatillisia oppilaitoksia koskevaa lakia (487/1987) täydennettiin jo vuonna 1991 niin, että jokaiselle peruskoulun tai lukion päättävälle oppilaalle on mitoituksellisesti varattu mahdollisuus päästä kykyjensä mukaisesti ammatilliseen koulutukseen.

Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun nivelvaiheissa tulee tukea oppilaanohjaajien ja toisen asteen oppilaitosten ohjauksesta vastaavien opinto-ohjaajien sekä opettajien välisellä yhteistyöllä, joka ylittää oppilaitosten ja kouluasteiden väliset rajat. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004)

Pienluokkien oppilaiden jatko-opetus suunnitelmia tulee miettiä hyvissä ajoin, jo seitsemännellä luokalla. Peruskoulun jälkeistä opiskeluaikaa ja jatko-opiskelun mahdollisuuksia on pohdittava yhdessä nuoren, hänen vanhempiansa ja tarvittavien sidosryhmien kanssa. Tutustumisjaksot ja koulutuskokeilut seuraaviin opiskelupaikkoihin on järjestettävä ennen jatko- opiskelupaikkojen hakuaikoja.

3.3 Yhteistyöverkostot

Koska tämän kehittämistehtävän tavoitteena oli luoda uusi verkosto perus- ja jatko-opetuksen välille avataan ensin verkostoitumisen, kasvatuskumppanuuden, yhteistyön, tiimityön, dialogin ja vuorovaikutuksen määritelmiä.

Verkostotyöksi kutsutaan työmuotoja, joissa toimitaan yhdessä sekä asiakkaan lähiverkoston ja viranomaisverkoston kanssa hyödyntäen jokaisen toimijan näkemystä asiakkaan tuen kannalta. Verkostokokouksessa ymmärrys tilanteesta rakennetaan kokoukseen osallistuvien eri osapuolien keskustelussa. Keskustelun kuluessa avataan uusia ulottuvuuksia. Verkostokokousten, yhteisökokousten ja tiimikokousten avulla pyritään edistämään dialogia yhteisöissä. (Mönkkänen 2007, 130-132.)

Organisaatiot ovat tänä päivänä joustavia, ohuita ja oppivia organisaatioita ja nojaavat tiimi - ja verkostotyön ideoihin. Asiantuntijuus on nyt kokonaisuuden ymmärtämistä ja hallintaa sekä yhteistyötä työyhteisön sisällä ja sieltä ulospäin. Kumppanuus ja yhteistyö toisten toimijoiden sekä asiakkaiden kanssa ovat uuden toiminnan oleellisia piirteitä. Nyt organisaation rooli korostuu ihmisten suhteiden joustavana ja innovatiivisena avoimena verkostona, jossa tieto uusiutuu ja virtaa toimijoiden kesken. Vastatakseen uusiin haasteisiin koulun organisaationa on kehityttävä joustavaksi ja oppivaksi verkosto-organisaatioksi. Oppilaitosverkosto voi pitää erilaisia sopimuskumppaneita, jotka pystyvät tarjoamaan tietämystä, mitä oppilaitoksella ei ole. (Helakorpi 2007, 332-337.)

Organisaatioiden välinen verkostotyö pyrkii yhteistyön avulla yhteisiin tavoitteisiin ja päämääriin. Ne maksimoivat verkstorakenteen avulla toimintaansa, kohtaamaan epävarmuutta, käyttämään hyväkseen toistensa erityisosaamista ja keskittymään siihen, mitä itse osaavat parhaiten. Verkostoituminen edellyttää sellaista henkilöiden ja organisaatioiden tuntemusta sekä yhteisen arvo- ja ajattelumaail-

man jakamista tai ainakin ymmärtämistä, ettei sen saavuttaminen olisi mahdollista kertaluonteisessa tai hyvin satunnaisessa yhteistyössä. (Helakorpi 2005, 26-27.)

Parhaimmillaan ihmiset toimivat keskenään rakentavassa yhteistyössä. Yhteistyö voi tuottaa sellaisia tuloksia, joihin ei kukaan verkoston jäsen omalla toiminnallaan pääsisi. Yhteinen toiminta tyydyttää samalla kunkin jäsenen omia tarpeita ja yhteisiä intressejä. Yhteisen toiminnan ja yhdessä löytämisen riemu kasvattavat yksilöitä myös yhä parempaan yhteistoimintaan. (Silvennoinen 2008, 34.)

3.3.1 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien, opetushenkilöstön ja muiden sidosryhmien tietoista sitoutumista yhdessä oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisenprosessien tukemisessa. Kaikilla tulisi olla yhteinen ymmärrys oppilaan osaamisesta, jotta yhteinen tavoite olisi mahdollinen. Kumppanuus edellyttää aktiivista vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä. Lähtökohtana on aina oppilas ja hänen tarpeensa. Kasvatuskumppanuus edellyttää luottamusta, sitoutumista yhteisiin päämääriin ja toimintatapoihin sekä ennen kaikkea oman ammattitaidon jakamista. (Hyytiäinen ym. 2009, 16.) Kasvatuskumppanuus kuuluu olennaisesti kehitysvammaisen oppilaan opettamiseen. Edellä esitetystä yhteistyöverkosto kuviosta nähdään kasvatuskumppaneita, jotka ovat mukana pienluokan oppilaan opetuksessa.

3.3.2 Yhteistyö

Yhteistyössä osapuolilla on yhteinen päämäärä, jonka saavuttamiseen tarvitaan työnjakoa ja yhteistä ymmärrystä siitä, kuinka päämäärään edetään. Puhutaan tiimityöstä, ryhmätyöstä tai yhteistyöstä jossa osapuolet tekevät työnjakoa ja erilaisia sopimuksia. (Mönkkänen 2007, 118.)

Kiireisessä elämänmenossa ja jatkuvassa muutoksessa voi olla vaikea sitoutua yhdessä sovittuihin asioihin. Kiirettä ja työelämän muutoksia väitetään usein kehittämistyön kompastuskiviksi. Monien valintojen keskellä halutaan myös säilyttää valinnanvapaus ja sitoutumattomuus. Yhteistyö ja yhteistoiminta edellyttävät kuitenkin jatkuvuutta, ennustettavuutta ja ennen kaikkea luottamusta, joka seuraa jatkuvuudesta ja sitoutumisesta. Jokainen haluttu muutos edellyttää kuitenkin valmiutta lähteä kokeilemaan uusia asioita pienin askelin. On myös hyvä muistaa mitä on jo aikaansaatu ja mitä on yhdessä oivallettu. Ammatillisessa osaamisessa tarvitaan alan tietotaidon lisäksi vuorovaikutusosaamista ja prosessiosaamista. (Mönkkänen 2007, 168-172.)

3.3.3 Tiimityö

Tiimityön malli tuli Suomeen Yhdysvalloista 1980-luvun lopulla. Siitä kehittyi yksi kehitystyön avainkäsite. Taustalla oli tarve uudistaa työelämää. Kehittymisen taustalla oli uudenlainen aiempaa yhteisöllisempi ajattelutapa organisaatioiden kehitystyössä. Yhteisöllisyyttä korostavasta keskustelusta tuli vaihtoehto perinteiselle yksilölliselle, hierarkisille ja johtajakeskeisille toimintatavoille. (Mönkkänen 2007, 176.)

Pirnesin (1994) johtaman tutkimusprojektin määritelmä tiimityöstä: ”Tiimi on ryhmä ihmisiä, jotka itsejohtoisesti ja yhteisvastuullisesti, tiiviissä yhteistyössä suorittavat tiettyä kokonaisuutta ja tiimin jäsenten erilaisuutta hyödyntäen pyrkivät yhteisiin arvopäämääriin ja tavoitteisiin yhteisten pelisääntöjen puitteissa”.

Määrittelyyn voisi lisätä määreen tiimin pitkäkestoisuudesta, näin se erottuu työryhmästä. Tiimi on pysyväluonteinen. On oleellista että työyhteisö mahdollistaa sekä yksilöllisen kehittymisen ammatissa että yksilön osaamisen hyödyntämisen työssä ja toisaalta myös yhteisöllisen työskentelyn. (Helakorpi 2005, 94.)

Työssä ja asiantuntijuudessa painotetaan entistä enemmän vuorovaikutustaitoja, oppimiskykyä sekä muutoksen ja erilaisuuden sietokykyä. Korkeatasoinen osaminen edellyttää organisaatiossa tiimityötä ja yhteistä jakamista.

3.3.4 Dialogi

Dialogisuus tarkoittaa pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentumiseen ja taitoa edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua sitä kohti. Dialogi ei ole sama kuin keskustelu tai väittely vaan se kuvaa myös ihmiskäsitystä ja maailmankuvaa jotka vaikuttavat tapaamme kohdata toiset ihmiset. Moniammatillisessa työssä tarvitaan dialogista työtapaa ja kykyä rakentaa eri toimijoiden ajatukset yhteiseksi tarinaksi. (Mönkkänen 2007, 86-126.)

3.3.5 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus sisältää yksilöiden, yhteisöjen, organisaatioiden ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Ihmissuhdealan työntekijät puhuvat mm. verkostoitumisesta, yhteistyöstä, asiakaslähtöisyydestä, dialogisuudesta, moniammatillisuudesta ja voimaantumisesta. (Mönkkänen 2007, 15.)

Suhteiden hoitaminen on vuorovaikutusta. Vuorovaikutustaidot ovat yhteistyön perusta eri verkostoissa toimimiselle. Viestinnässä kaikki vaikuttaa kaikkeen, eli myös siihen millaisia tavoitteita tilanteessa syntyy. Viestinnällä on tavoittelemiamme tuloksia sekä myös sellaisia tuloksia joita emme tahdo. (Silvennoinen 2008, 41.)

Opetusryhmissä työskentelevien aikuisten välinen yhteistyö perustuu avoimuuteen, luottamukseen ja kunnioitukseen. Hyvä ilmapiiri vaikuttaa myönteisesti aikuisten käyttäytymiseen, heijastuu oppilaisiin ja näkyy myös heidän käytöksessään positiivisella tavalla. Opettajalla on vastuu siitä, että luokan ilmapiiri on rauhallinen, tasa-arvoinen ja toisia kunnioittava. Hyvä ilmapiiri rakentuu myös palautteiden avulla. Palautteen antaminen luo positiivista vuorovaikutusta ja käyttäytymistä niin oppilaisiin kuin koulun henkilökuntaankin. (Hyytiäinen 2009, 31.)

”Kukaan ei ole mitään ilman toisia ihmisiä” John Archibald.

Tämä lause sisältää hyvin myös verkostoitumisen ja edeltävien käsitteiden idean. Kaikki edellä esitetyt käsitteet kietoutuvat toisiinsa ja ovat yhteisen jakamisen ja oppimisen välineitä. Opettajien välinen verkostoituminen, kasvatuskumppanuus, yhteistyö, tiimityö, dialogi ja vuorovaikutus antavat uusia mahdollisuuksia opetuksen toteuttamiseen. Yhdessä toimiminen lisää myös työssä jaksamista. Opettajat oppivat toisiltaan ja saavat samalla mahdollisuuden jakaa ideoitaan. Samalla oppilaatkin oppivat yhdessä tekemisen mallin. Nämä toimintamallit lisäävät organisaati-

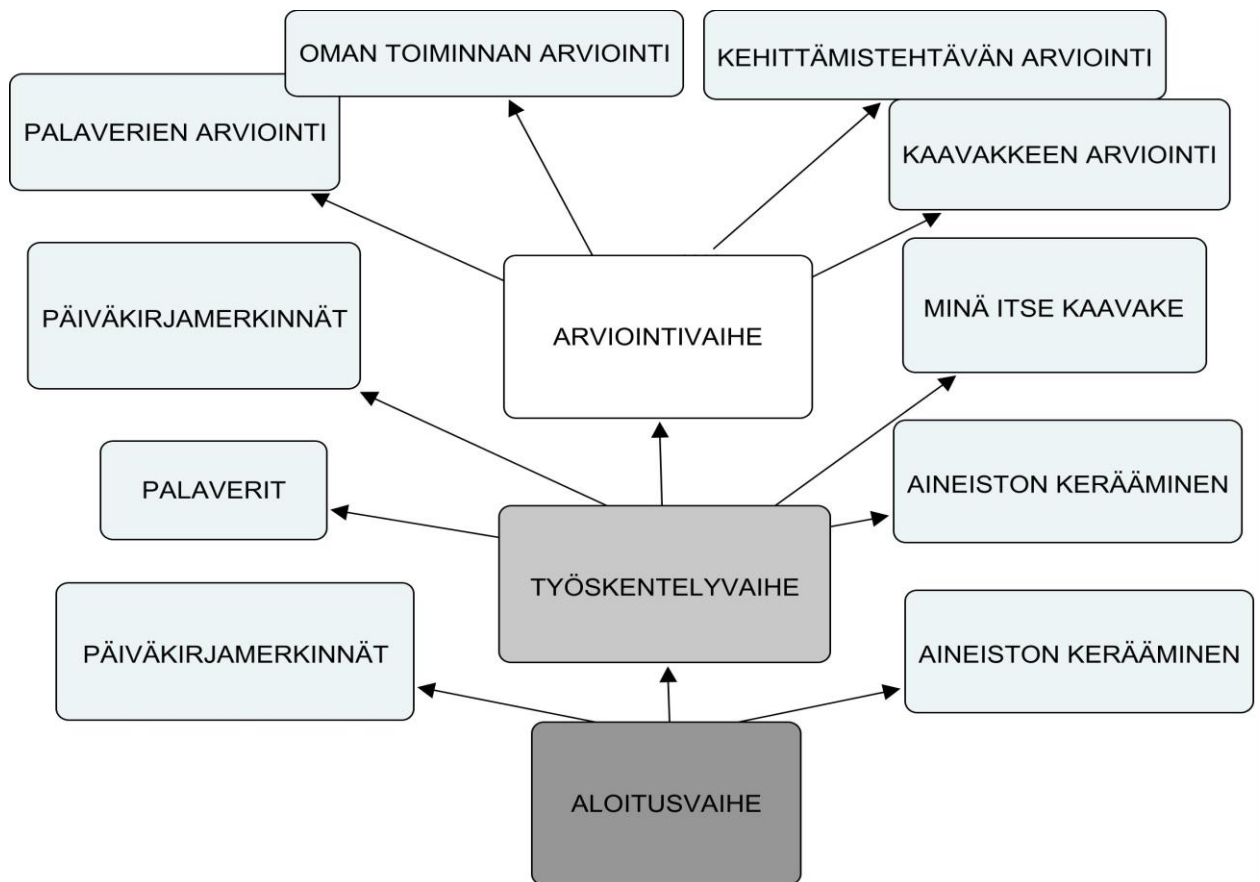
tion resursseja, auttavat kasvamaan ja mahdollistavat sellaisen tekemisen ja osaamisen jota kukaan ei yksin voi saavuttaa.

Edellä määritellyt toimintamallit edesauttavat myös tärkeää tiedonsiirtoa oppilaitoksista toisiin. Yhteistyöstä on hyötyä sekä oppilaalle että opetuksen suunnittelijoille ja toteuttajille. Todettuaan hyvän opetusmenetelmän joka edesauttavat oppilasta oppimaan opettaja on vastuussa tämän tiedon viemiseen seuraavaankin oppilaitokseen.

4 KEHITTÄMISPROJEKTI

4.1 Kuvio prosessin etenemisestä

Kehittämisen prosessi jakautui luontevasti kolmeen vaiheeseen, jotka ovat seuraavassa kuviossa.

KUVIO 3. Kehittämisen prosessin eteneminen

Tässä kuviossa reflektointia edustavat kehittäjän omat päiväkirjamerkinnät, joita tehtiin koko kehittämisen prosessin ajan. Spiraalimaiseen kehittämiseen verrattuna tämä kehittäminen prosessi eteni myös vaihe vaiheelta kohti arviointoja, joita tehtiin palavereista, kehittämisen prosessista, kehittäjän omasta toiminnasta sekä ”minä itse” - kaavakkeesta. Aineistoa kerättiin sekä prosessin alku - että työskentely-

vaiheessa. Spiraalina etenevässä kehittämisessä kehiä voi olla useampia. Kehittämistehtävänä oli verkoston ja yhteistyön luominen, jota kohti edettiin. Kehittäminen jatkuu tästä eteenpäin verkoston jäsenten yhdessä asettamiin kehittämistehtäviin.

4.1.1 Aloitusvaihe

Kehittämistyö alkoi syksyllä 2008 kartoittamalla työyhteisön ja kollegoiden mielipiteitä kehittämistarpeista. Kehittämistehtävän aluksi kartoitettiin kehittämisen haasteita koulunkäynnin ohjaajilta, opettajilta ja esimiehiltä. Kehittämistehtävän aineistoa kerättiin keskusteluilla ja kyselyillä. Syyskuussa 2008 tehtiin ensimmäinen sähköpostikysely Seinäjoen kaupungin pienluokkien erityisopettajille. Kuntaliitoksen myötä tammikuussa 2009 laajennettiin aineiston keräämistä Ylistaron ja Hyllykallion pienluokkien erityisopettajilta.

Osa opettajista kertoi, ettei kehittämiselle jää aikaa jatkuvan kiireen vuoksi. Tämä ei ollut paras mahdollinen lähtökohta yhteiselle kehittämiselle. Kehittämistehtävän aihe oli jo muuttumassa oman työn kehittämiseen. Sähköpostikyselyllä saatiin kuitenkin kerättyä aineistoa kehittämisen aiheista, joten kehittäminen pääsi alkuun.

Kehittämisen aiheiksi nousivat mm. tuleva kuntaliitos ja sen vaikutukset esim: yhtenäiset HOJKS:t ja arvioinnit pienluokan oppilaille. Muita kehittämisaiheita olivat yhtenevät käytännöt, oppilaiden integroinnit, uusien oppilaiden sijoittelu, sijaisjärjestelyt, opetustilat, remontit, jatkokoulutusmahdollisuudet oppilaille, oppilaiden opetusmenetelmät, toiminnallisuus, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sekä verkostot eri yhteistyökumppaneihin. Aineistoa kerättiin kehittämiseen kollegoilta, työyhteisöstä ja myös oppilaiden vanhemmilta. Seuraavassa esittelen prosessin aikana tehtyjä päiväkirjamerkintöjä sekä kerättyjä kommentteja.

4.1.2 Päiväkirjamerkinnot

Tässä aloitusvaiheessa syyskuussa 2008 odotin jännityksellä aiheita kehittämisen tarpeista. Meille erityisopettajille ei ole yhteistä varattua aikaa työn kehittämiseen. Tilanne on hankala asioiden eteenpäin viemisen kannalta. Opiskeluun liittyvä kehittäminen voisi kuitenkin olla mahdollista: *”Tänään sähköpostikyselyt kollegoille ja esimiehille kehittämisen tarpeesta. Kiirettä tuntuu kollegoilla olevan. Kehittämideoita heiltä kuitenkin tuli riittävästi mutta sitoutuminen mukaan kehittämään taitaa jäädä haaveeksi. Esimiehet ovat myötämisiä kehittämiseen, aihe vielä puuttuu. Kaatuukohan tämä kehittäminen tähän ja vaihdan oman työn kehittämiseen.”* (Päiväkirja 6.9.2009)

Keskustelimme pitkään oman luokan koulunkäynninohjaajien kanssa siitä, haluatko he sitoutua yhteiseen projektiin ja ovatko he valmiita luopumaan joistain vanhoista käytänteistä nyt kun opettaja on vaihtunut: *”Sain avustajiltani tänään vastaukset kehittämisen tarpeesta ja ideoista. Keskustelimme niistä yhdessä. On hyvä huomata, että koulunkäynnin ohjaajani ovat hengessä mukana kehittämässä toimintaa. Kehittämislle on ilmeisesti hyvä ajankohta opettajan vaihtuessa.”* (Päiväkirja 26.9.2009)

4.1.3 Kysymykset tiimin jäseniltä ja kollegoilta

1. Kuinka mielestäsi pienluokan opetusta tulisi kehittää eteenpäin?
2. Mikä on tällä hetkellä mielestäsi suurin haaste pienluokan opetukselle?
3. Miten mielestäsi sujuu peruskoulunsa päättävien oppilaiden siirtyminen jatko-koulutukseen?

4.1.4 Kehittämisen aiheet

Kuinka mielestäsi pienluokan opetusta tulisi kehittää eteenpäin?	Mikä on tällä hetkellä mielestäsi suurin haaste pienluokan opetukselle?	Miten mielestäsi sujuu peruskoulunsa päättävien oppilaiden siirtyminen jatkokoulutukseen?
<p>Integraatiota enemmän. Mietitään jo nyt, mitä taitoja oppilaat tarvitsevat mennessään seuraavaan oppilaitokseen. Jokainen oppilas saisi keskittyä enemmän sille alueelle, jossa on taitava. Kehittää tutkimalla yhteistyöverkostoja ja niiden kehittämistarpeita pienluokan oppilaiden koulunkäynnin suhteen. Mitä peruskoulun jälkeen? Pienluokan oppilaiden ”välivuodet” ennen ammattikoulutusta. Mitä ja millaista toimintaa tulisi järjestää ko. oppilaille, että heillä olisi mahdollisimman hyvät mahdollisuudet hankkia it-</p>	<p>Suurin haaste on saada tänne meidän puolelle sellainen paketti, joka vastaa meidän oppilaitten tarpeita. Ei pelkkää teoriaa vaan myös niitä käytännön asioita opetussuunnitelmaan. Pienluokalle sopivia oppikirjoja ja toiminallista opetusta yläkoulussa jo yhteistyötä ja suunnittelua tulevan opiskelupaikan kanssa. Kodin-koulun yhteistyö, sekä muut yhteistyötahot mukana koko peruskoulun ajan. Suurin haaste ainakin omasta näkökulmasta on valtava ikäkauma. Yläluokkien kehit-</p>	<p>On paljon tutustumiskäyntejä kouluihin ja vanhempien kanssa aloitetaan jutustelu ajoissa. Liian vähän paikkoja jatkokoulutukseen ja yhteistyö tulevan opiskelupaikan kanssa vielä liian vähäistä yläkoulun aikana. Siirtyminen jatko-opiskeluun on osittain onnistunut. Syksyllä aloittavat eivät saaneet mitä olisivat halunneet. Paikkoja oli liian vähän, mutta onneksi kuitenkin Seinäjoella. Se että jatko-opiskelupaikat</p>

<p>selleen sopiva koulutus ja pystyä itsenäiseen elämään sekä työntekoon. Tavoitteiden ja toimintaperiaatteiden tunnetuksi tekeminen eri toimijoille sekä yhteisten suuntaviivojen löytäminen. Nyt kun Ylistaro ja Nurmo yhtyy Seinäjokeen, niin mielestäni meillä tulisi olla samansuuntaiset linjat.</p>	<p>täminen, kun koulu loppuu niin jatkoa opiskeluun. Sijaisjärjestelyt jollakin lailla kuntoon. Kunnan tilat pienluokan opetukselle ja luokkajako paremmin tason mukaan.</p>	<p>ovat lähellä ja oppilas voi kulkea kotoa päin, merkkää vanhemmille paljon. Tietysti sitten jatko-opiskelussa pitäisi jatkaa siitä, mihin peruskoulussa on päästy.</p>
---	--	---

TAULUKKO 1 Kehittämisen aiheet

Vastausten perusteella suurin haaste oli saada tänne meidän puolelle paketti, joka vastaa meidän oppilaitten tarpeita. Ei pelkkää teoriaa vaan myös niitä käytännön asioita opetussuunnitelmaan. Lisäksi toivottiin sopivia oppikirjoja ja toiminnallista opetusta yläkoulussa ja yhteistyötä ja suunnittelua tulevan opiskelupaikan kanssa. Vastausten mukaan on tärkeää, että osattaisiin opettaa jo yläkoulun oppilaille niitä taitoja, joita sitten tarvitaan siirryttäessä jatko-opintopaikkoihin. Tarvitaan enemmän yhteistyötä jatko-opintopaikkojen kanssa. Kodin-koulun yhteistyö, sekä muut yhteistyötahot olisi hyvä olla mukana koko peruskoulun ajan. Erään vastaajan mielestä taas on paljon tutustumiskäyntejä kouluihin ja vanhempien kanssa aloitetaan keskustelut ajoissa. Toivottiin myös, että yläkoulun luokat olisivat ns. normaalin yläkoulun yhteydessä ja myös integraatiota enemmän. Huomattiin myös, että on liian vähän jatko-opiskelupaikkoja ja yhteistyö tulevan opiskelupaikan kanssa on vielä liian vähäistä. Toivottiin että jokainen oppilas saisi keskittyä enemmän sille

alueelle, jossa on taitava. Asialliset tilatkin vaikuttavat vastausten mukaan paljon opetusmahdollisuuksiin.

Kyselyiden perusteella nousi esiin monta mielenkiintoista kehittämisen aihetta, vastauksissa toistuivat usein mm. toiminnallinen opetus ja oppilaiden siirtyminen jatko-opiskelupaikkoihin. Meillä perusopetuksen puolella tiedostetaan se, että oppilaiden opetus jatko-opiskelupaikassa on yleensä toiminnallisempaa ja arjen käytäntöihin liittyvää. Vastauksista nousivat esille myös mm. vähäinen yhteistyö perus- ja jatko-opetuksen välillä ja yhteisten suuntaviivojen löytämisen tärkeys. Kehittämisen aiheista todella mielenkiintoiselta, haastavalta ja ajankohtaiselta näytti perusopetuksen ja jatko-opetuksen välinen yhteistyö.

4.1.5 Päiväkirjamerkinnot

Syksyyn 2008 ajoittui myös vierailukäyntejä kouluihin tulevaa Pohjan koulun remonttia varten. Samalla näimme toimivat ja vähemmän toimivat käytännön ratkaisut jotka auttavat meitä suunnittelemaan omaa remonttiamme: ”*Vierailimme Eskoon Kaarisillassa Pohjan koulun tulevaa remonttiamme silmälläpitäen. Haimme ideoita ja kuulimme myös ratkaisuista jotka eivät aina olleet toimineet. Keskustelimme erityiskouluttajan kanssa oppilasvalinnoista ja siitä että peruskoulunsa päättävä pienluokan oppilas voi hakea yhtä aikaa sekä Eskoon Karisiltaan että Luovin Seinäjoen yksikköön opiskelemaan. Tässä vaiheessa kehittämistehtävä hakee kuumeisesti muotoaan.*” (Päiväkirja 16.9.2008)

Työssämme erityisopettajina kohtaamme usein haasteellisia tilanteita ja kaipaamme yhteistä jakamista ja konsultaatioapua. Pienluokkien yhteistyöryhmä on tukemme haasteellisissa tilanteissa: ”*Tänään kokoontui pienluokkien yhteistyöryhmä pohtimaan monia ajankohtaisia aiheita. Kuntaliitos tuo mukaan Ylistaron ja Nur-*

mon pienluokkien erityisopettajat. Keskusteltiin myös kehittämishankkeestani ja yhteisistä ja tutustumisista jatko-opintoihin. Tehtävä alkaa kirkastua vähitellen. Haen vielä varmistusta kehittämisen tarpeellisuudesta.”(Päiväkirja 23.10.2008)

Pääsimme tutustumaan myös vaikeimmin vammaisten oppilaiden kouluun Tampereelle: ”Vierailimme remonttia silmälläpitäen Tampereella Perttulan erityisammattikoulun Tuomikallion toimipaikassa, jossa opiskelevat peruskoulunsa päättävät nuoret. Keskustelimme mm. oppilaan elämänkaaresta, koulupolusta, hyvistä HOJKS:in malleista sekä oppilaiden saamasta tunne - ja aikuiskasvatuksesta. On hyvä tutustua muihin kouluihin ja jakaa ajatuksia opetuksesta ja toimivista käytännöistä.”(Päiväkirja 5.11.2008)

Näin viritettiin tulevan yhteistyön ensiaskeleita: Tänäpä oli yhteistyöpalaveri tutustumismielessä Seinäjoen, Nurmon ja Ylistaron pienluokkien erityisopettajien kanssa meidän koulussa. Keskusteluissa mukana mm. budjetti, yhtenäiset nimet luokille, yhtenevät todistukset, toiminnot ja HOJKS:it. Suurten muutoksen tuulia on ilmassa. (Päiväkirja 11.11.2008)

Toinen pidempi tutustuminen oli Jyväskylään. Otin yhteyttä opettajaani Jyväskylän Yliopistoon ja hän suositteli meille kyseisiä kohteita. Samalla saimme kuulla Elämäntaitojen yksikön projektista: Tänäpä tutustumiskäynti remontti mielessä Jyväskylään Elämäntaitojen yksikköön (liite 6), Kypärämäen kouluun ja Muuramen ypr (yksilöllisen pienopetuksen) ryhmään. Saimme hyviä vinkkejä remonttia varten. Elämäntaitojen yksikössä tutustuimme toimivaan hankkeeseen joka liittyy läheisesti myös omaan kehittämistehtävääni. Lisää hyviä keskusteluita jatko-opetukseen siirtymisestä. Kyllä Jyväskylässä osataan. (Päiväkirja 18.11.2008)

Kehittämisaiheeni valintaan vaikuttivat tähän opiskeluun liittyvät vertaisryhmäkeskustelut ja keskustelut koulutuksen opettajan kanssa, sekä myös keskustelut työpaikalla kollegojen ja tiiminjäsenten kanssa. Koska opetan peruskoulunsa päättä-

viä oppilaita ja oppilaani ovat siirtymässä jatko-opetukseen, koin yhteistyön jatko-opetukseen kiinnostavaksi kehittämisen haasteeksi. Verkostoitumisen kehittäminen kiinnostaa myös oman aikuisten kehitysvammaisten ohjaamisen ja opettamisen työtaustan vuoksi. Kehittämistehtäväksi muodostui lopulta perus- ja jatko-opetuksen välinen yhteistyö.

Hyvä syy kehittämiseen oli se että omalla luokallani ensimmäinen oppilas saavutti yhdeksännen luokan ja jatko-opintoihin siirtyminen tuli ajankohtaiseksi keväällä 2009. Aloitin erityisopettajana Pohjan koulun pienluokassa syksyllä 2008 ja uuden opettajan vaihtuessa on hyvä myös tarkistaa arkikäytäntöjä. Olen myös työskennellyt jatko-opetuksen puolella ja havainnut siirtymävaiheen vähäisen tiedonkulun suureksi haasteeksi. Myös erilaiset hankkeet kuten tehtävässäni mainitut PAKKI - HANKE Eskoon Palvelukeskuksessa ja Elämäntaitojen yksikkö Jyväskylässä kehittävät käytänteitä nivelvaiheen helpottamiseen. Kehittämisen aihe on siis ajankohtainen ja tärkeä.

4.2 Työskentelyvaihe

4.2.1 Päiväkirjamerkinnot

Kehittämisen aiheen selkiennyttyä työlle alkaa hahmottua jokin suunta jota kohti edetään. Työskentelyvaihe lähti matkaan yhteydenotolla jatko-opetuksen opettajiin erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan sekä Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteeseen (liite 3). *”Puhelinkeskustelut Luovin Seinäjoen toimipisteeseen ja Eskoon Kaarisiltaa. Ehdotin yhteistyön aloittamista tapaamisen ja kehittämisen merkeissä. Tästä se sitten lähtee. Otin siis yhteyttä jatko-opetuksen opettajiin ja tulevien koulujen eli Luovin Seinäjoen pisteen erityisopettaja sekä Eskoon Palvelukeskuksen Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan erityiskoulutusyksikön johtaja olivat puhelinkes-*

kustelun perusteella kiinnostuneita tulevasta yhteistyöstä joka palvelisi molempia osapuolia. Kutsun heitä tutustumaan kouluumme. Sovimme yhteistyöstä palaverilla marraskuussa 2008 jolloin muotoilemme myös tulevia yhteistyömme linjoja. Tässä vaiheessa kollegani olivat myös halukkaita yhteisiin kokoontumisiin ja tulivat mukaan.”

”Teen mielelläni kehittämistehtävää jossa voin hyödyntää aikaisempia opintojani ja pitkää työkokemusta erilaisten oppilaiden kanssa. Oppilaani lähestyvät peruskoulun päätösvaihetta, joten verkostot uusiin kouluihin ovat ajankohtaisia. Tästä lähtevät matkaan yhteiset säännölliset kokoontumiset sekä perus - että jatko-opetuksen kouluissa eli kehittäminen selkiintyy ja löytää suuntansa.” (Päiväkirja 3.11.2008)

Nyt kokoontuivat pienluokkien ja jatko-opetuksen opettajat ensimmäiseen palaveriin. *”Tänään oli ensimmäinen yhteinen palaveri jatko-opetuksen ja meidän pienluokkien opettajien välillä meidän koululla. Kerroin kehittämistehtävästäni ja kuulin paljon asiaa jatko-opiskeluun siirtymisestä. Oli hyvä kun jatko-opetuksen erityisopettajat ja erityiskouluttajat lähtivät innokkaasti mukaan yhteistyöhön.” (Päiväkirja 25.11.2008)*

Oppilaiden osallistuminen tähän kehittämisprojektiin on tärkeää. Mietin keinoja joilla saisin heidät mukaan projektiin. *”Marraskuulla 2008 teimme oppilaan ohjaustunnilla oppilaiden kanssa kollaasin toiveammateista liimaamalla toiveammattien kuvia paperille ja oppilaat esittelivät ne luokalle. Samalla keskustelimme näistä vaihtoehdoista. Teimme oppilaiden kanssa tammikuulla 2009 koulupolun selkeyttämään siirtymistä seuraaviin kouluihin.” (Päiväkirja 14.1.2009)*

Keskustelimme oppilaan vanhemman kanssa voisiko jatko-opetuksen opettaja olla kertomassa uudesta koulusta oppilaan HOJKS palaverissa. Näin saisimme lisää tietoa kouluun hakeutumisesta ja niistä valmiuksista joita koulussa tarvitaan. *”Tänään oppilaani HOJKS palaveriin olo pyydetty mukaan erityisopettaja Luovin Sei-*

näjoen toimipisteestä. Saimme hyvää informaatiota tulevasta koulusta. On hyvä tietää, että voi pyytää jatko-opetusta mukaan HOJKS palaveriin. Se on ajankoh- taista yhdeksännellä luokalla ja samalla vanhempikin tutustuu mahdolliseen tule- vaan opettajaan ja saa tietoa tulevasta koulusta.” (Päiväkirja 19.1.2009)

”Tänään tein kyselyt jatko-opetukseen siirtymisestä kollegoille ja jatko-opintoihin. Haluan tietää onko siirtyminen toiminut ongelmitta.” (Päiväkirja 6.2.2009)

4.2.2 Kysymykset ja vastaukset tiimini jäseniltä ja kollegoilta

Kysyin tiimin jäseniltä ja kollegoilta miten mielestäsi sujuu peruskoulunsa päättävi- en oppilaiden siirtyminen jatko-opintoihin? Onko tiedonsiirto mielestäsi riittävää?

Seuraavassa yhteenvetoa vastauksista:

”Jatko-opintoihin siirtyminen ok. Huonoa se, että valinnat vasta kesällä tai ihan toukokuun viimeisinä päivinä, jolloin keskustelu oppilaista tulevan opinahjon henki- lökunnan kanssa jää. Keskustelut pitäisi saada käydä”. (opettaja1)

”Jatko-opintoihin siirtyminen on opettajan aktiivisuudesta kiinni. Jatko-opintojen kartoittaminen ja vaihtoehtojen löytäminen on vähäistä. Siirtymisessä pitäisi olla enemmän yhteistyötä vastaanottavien laitosten osalta, tutustumiskäynteihin pitäisi olla mahdollisuus enemmän, sekä tutustumisjaksoja eri vaihtoehtoihin. Tiedonsiirto ei ole riittävää. Vastaanottavalle laitokselle tehty siirtoHOJKS ainoa muoto, eikä siitäkään ole koskaan kuulunut minkäänlaista kommenttia. Yhteistyö lähettävän koulun ja opettajan aktiivisuudesta kiinni. Esitteitä kyllä tulee ihan kiitettävästi, mut- ta siinä kaikki”. (opettaja 2)

”Työhistoriani aikana kaikki ovat löytäneet sopivan koulutus/työ paikan. Jotkut ovat halunneet ehdottomasti ensin töihin ja sitten jatko opintoihin. Viime vuosina suuntaus on ollut, että heti koulun jälkeen Kaarisiltaan opiskelemaan ja sieltä 1-2-3 vuoden jälkeen Luoviin Seinäjoelle tai Alavudelle tai Lehtimäen opistoon. Mielestäni tiedonsiirto on toiminut hyvin. Eskoon palvelukeskus on hoitanut tutkimukset oppilaan osalta ja itse olen jo useana vuonna ennakolta jutellut vanhempien kanssa mitä he haluavat. Oppilas on hakenut ja todistus on ollut mukana. Oppilaitokseen mihin oppilas menee, on käyty tutustumassa ennakolta oppilaan ja vanhempien kanssa. Työharjoittelut ovat olleet suuntaa antavia koulutuspaikkoja valittaessa”. (opettaja 3)

” Joskus nivelvaiheeseen käytetään paljon aikaa ja valmistaudutaan huolella. Silloin me jatkopaikat ollaan edustettuina myös viimeistään viimeisen vuoden palaverissa joko palvelusuunnitelma- tai HOJKS - palaverissa. Tämä on erittäin hyvä käytäntö. Silloin saa tietoa puolin ja toisin. Lopputuloksenahan ei aina tarvitse päätyä juuri esim. Kaarisiltaan, mutta onhan hyvä kartoittaa tilannetta kaikin puolin ja kaikkien mahdollisten realististen jatkopaikkojen olla jollain lailla edustettuina. Peruskouluista annetaan varmasti tietoa vanhemmille ja käydään eri paikoissa tutustumassa, mikä osaltaan auttaa vanhempia ratkaisujen teossa. Kaarisillassa on käytäntönä tutustumisjaksot viimeisen peruskouluvuoden aikana. Nämä sovitaan yksilöllisten tarpeiden ja tilanteiden mukaan. Tutustumisjaksot ovat osoittautuneet äärettömän hyödyllisiksi jo ennen hakuaikaa järjestettyinä. Valintojen jälkeen ja jatkopaikan varmistuttua, uudet asiakkaat tulevat usein kesäkuussa vielä joksikin aikaa katselemaan ja jutustelemaan Kaarisiltaan, jotta syksyn aloitus helpottuisi osaltaan.(opettaja 4)

Tiedonsiirto on varmasti riittävää kaiken muun kuin kouluun liittyvien valmiuksien ja osaamisten suhteen. HOJKSsista ei saa sitä todellista kuvaa kuitenkaan asiakkaan osaamistasosta eikä peruskoulussa päästyistä tavoitteista ja oppimiskohteista. Tähän mielestäni pitäisi laatia suunnitelma ja käytäntö, kuinka ja missä vai-

heessa peruskoulun opettaja ja jatkosta vastaava kouluttaja/ohjaaja tapaavat tiedonsiirron merkeissä. Ensimmäisen syksyn aikana varmaankin olisi myös hyvä vielä tavata ja voisi vielä tarkentaa tms. joitain esille tulleita yksityiskohtia. Ja muutenkin tietysti aina yksilöllisistä tarpeista johtuen tiedonsiirtoa enemmän tai vähemmän, mutta joku sovittu rutiini/käytäntö pitäisi luoda”. (opettaja 5)

4.2.3 Päiväkirjamerkinnot

Päiväkirjaani kirjasin että ”Olin tyytyväinen siitä, että sain näin laajat vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Vastauksissa toistuivat usein vähäinen yhteistyö ja yhteisten linjojen ja keskustelujen tärkeys. Sain vahvistusta kehittämishankkeelle.” Vastauksen perusteella yhteistyö perus- ja jatko-opetuksen välillä ei ole riittävää. Yhteistyötä tarvitaan enemmän. HOJKS ei aina kerro kaikkea tarvittavaa tietoa oppilaasta ja ne ovat erilaisia. HOJKSin apuna voisi olla kaavake, joka kertoisi enemmän käytänteistä jotka toimivat opetuksessa juuri tämän oppilaan kohdalla.

Tänään oli toinen palaverimme jatko-opetuksen ja meidän pienluokkien erityisopettajien välillä Joupin koulussa. Sain mukaan kaksi erityisopettajaa jatko-opetuksesta suunnittelemaan kanssani kaavaketta koulusta toiseen siirtymiseen. (Päiväkirja 17.2.2009)

4.2.4 Verkostopalaverit

Tein kysymyksen verkostopalavereista opettajille sekä perus - että jatko-opetukseen. Haluan tietää ovatko yhteiset kokoontumiset opettajien mielestä tärkeitä. (Päiväkirja 1.3.2009)

Kysyin opettajilta kuinka tärkeänä he näkevät verkstopalaverien säännölliset koontumiset?

Vastaukset: ”Tärkeää on vaihtaa tietoja oppilaiden osaamisesta, sosiaalisuudesta jne. Näin voidaan jatkaa siihen mihin on jääty. Me pienluokan opettajat osaisimme sanoa joka oppilaista mihin kyseisen kanssa kannattaa panostaa. Mikä on oppilaan vahvuus ja mitä tulisi vielä harjoittaa. Toivon tietysti, että oppilaani lähtisivät jatko-opiskeluun oppimaan mahdollisimman paljon uutta ja käytännönläheistä toimintaa, mitä me emme aina koulussa voi antaa. Kokoontumiset 1-2 kertaa vuodessa on riittävä. Kun tietää, että oppilas on päässyt jatkoon he ottavat yhteyttä jos haluavat muuta tietoa kuin mitä papereissa on”.

Tässä vaiheessa kehittämisen aihe on opettajien ja tiimin jäsenten tiedossa. Kehittämistarpeen tiedostaminen on siis saanut alkuun jokaisen henkilökohtaisen ajatusprosessin tämän prosessin eteenpäin viemiseen.

4.2.5 Päiväkirjamerkinnot ja tutustumiset jatko-opetukseen

Kaikkien sähköpostivastausten perusteella yhteistyö on tärkeää. Tässä vaiheessa voi myös ihmetellä miksi ei säännöllistä yhteistyötä ole aloitettu perus- ja jatko-opetuksen välillä aikaisemmin? (Päiväkirja 3.3.2009)

Tutustuimme kahdeksannen luokan oppilaiden ja vanhempien kanssa jatko-opetukseen Lehtimäen opistossa (liite 4) ja Luovissa Alavudella (liite 5). Mukana olivat oppilaat, avustajat ja vanhemmat Pohjan, Lintuviidan ja Hyllykallion pienluokista. Otimme kuvia oppilaiden tekemää esittelykansiota varten. Vanhemmat ovat konkreettisesti mukana oppilaan tulevaisuuden suunnittelussa. (Päiväkirja 4.3.2009)

Jatko-opetuksen opettajat olivat tänään tekemässä ”minä itse”- kaavaketta meidän koululla. Teen paperiversion valmiiksi ja esittelemme kaavakkeen seuraavassa verkostopalaverissamme. Yhteistyö sujui ja kaavake muotoutui kaikkien osallisten tarpeiden mukaisesti. (Päiväkirja 11.3.2009)

Tänään kahdeksannen luokan oppilaat ja vanhemmat olivat tutustumassa Luovin Seinäjoen pisteeseen ja Eskoon Kaarisiltaan. Saimme esitteitä mukaamme. Oppilaan koulupolku avautuu oppilaille ja vanhemmille. (Päiväkirja 18.3.2009)

Kysely oppilaiden vanhemmille tuleviin kouluihin tutustumisen tärkeydestä. Haluan tietää onko tämä tarpeellista toimintaa. (Päiväkirja 23.3.2009)

4.3 Arviointivaihe

Seuraavaksi kehittämisprosessissa edettiin arviointivaiheeseen. Arvioinnin apuna käytetyt päiväkirjamerkinnot lisäsivät kehittäjän oman toiminnan arvioinnin mahdollisuutta. Arvioinnilla pyrittiin myös lisäämään tietoa tämän kehittämishankkeen tarpeellisuudesta sekä uusista kehittämisen haasteista. Arvioinnissa oli tarkoitus kuulla kaikkia osapuolia ja kuunnella kaikkien mielipide yhtä arvokkaana. Jokaisella oli myös oikeus omaan mielipiteeseensä. Tärkeänä osapuolena oli oppilaiden vanhempien kuunteleminen. Arvioinnin kohteena tässä kehittämishankkeessa olivat säännöllisten kokoontumiset jatko-opetuksen kanssa, vanhempien jatko-opetukseen tutustumiset sekä ”minä itse” – kaavakkeen käyttö. Lopuksi kehittäjä arvioi omaa toimintaansa sekä kehittämistyössä tekemiään valintoja. Seuraavassa vanhempien palautetta vierailuistamme jatko-opiskelupaikkoihin.

Kysyttäessä vanhemmilta mitä mieltä olette perusopetuksesta tehdystä tutustumisesta jatko-opiskeluun he vastasivat näin: ”*Erittäin tärkeää! Ilman näitä vierailuja*

on todella vaikea hahmottaa oppilaitosten vaatimustasoa ja toimintaa. Kun on kyse erityislapsesta on aina hyvä tutustua ensin uuteen paikkaan. Se on tärkeä asia, vanhemmille ja lapselle. Saa miettiä vaihtoehtoja etukäteen. Myös lapsi voi miettiä, mitä jo osaa, mihin pystyy. Oli erittäin antoisia käyntejä, paikat eivät olleet ennestään tuttuja. Sai nähdä mitä työnteko on käytännössä. Asuntoihin oli myös hyvä saada tutustua etukäteen. Ja näki koko oppimisympäristön, missä koulut sijaitsi, se on myös suuri asia tulevaisuutta ajatellen”. (vanhemmat A ja B)

Vanhempien mukaan vierailut ovat tarpeellisia jatkettavaksi ja auttavat varmasti vanhempia ja oppilaita hahmottamaan koko koulupolkua. Ne auttavat myös oppilaita näkemään millaisia asioita uusissa kouluissa opetetaan ja myös meitä opettajia hahmottamaan millaisiin valmiuksiin me oppilaitamme opetamme.

Oppilaat toteuttivat yhdessä tulevien koulujen esittelykansion seuraaville jatko-opetukseen siirtyville oppilaille. Se sisältää kuvia neljästä jatko-opiskelupaikasta lähialueella. Haastattelin oppilastani kouluvierailuista tuleviin kouluihin huhtikuulla 2009: *”Alavuden Luovissa oli puukäsityöluokka, siellä oli tehty hienoja esineitä. Asuntolassa olisi kiva asua ja siellä voisi olla kavereita. Pelaisin biljardia jos olisin Lehtimäellä koulussa. Olisi mahtavaa opiskella kotitaloudessa. Luovissa Seinäjoella oli siistiä. Kaarisillassa oli hienoa oppilaitten tekemää taidetta. Taukotilassa on hyvä olla koska siellä on pehmeät tuolit ja siellä oli rentoutushuone”.*

4.3.1 Päiväkirjamerkinnot

Oli mielenkiintoista kuulla opettajien mielipiteitä verkostopalaverien säännöllisestä jatkamisesta. Meillä opettajilla on laaja verkosto moniin eri yhteistyökumppaneihin. Onko tämä verkosto niin hyödyllinen että sitä kannattaa jatkaa?

Tänään oli viimeinen tämän kevään verkostopalaveri Lintuviidan koulussa. Sovimme että jatkossa kokoonnumme kerran syksyllä ja kerran keväällä. Kaikkien mielestä tämä on tärkeää. Esittelin ”minä itse” - kaavaketta ryhmälle. Esittelin myös oppilaiden tekemän esittelykansion jatko-opetuksesta. Toinen aiheemme oli kartoittaa niitä valmiuksia, joita oppilas tarvitsee siirtyessään jatko-opetukseen. Keskustelussa nousivat vahvana esille esim. oppilaiden ryhmätyötaitojen tärkeys. Seuraava palaverimme on marraskuussa Kaarisillassa jolloin keskustelemme seuraavien oppilaiden siirtymisestä jatko-opetukseen. Yhteistyö on keskustelujen ja palautteiden perusteella nähty tarpeelliseksi ja se jatkuu säännöllisesti seuraavinakin vuosina. (Päiväkirja 28.4.2009)

Vierailimme remontin merkeissä kollegamme koululla Ylistarossa. Keskustelimme syksyn yhteisistä projekteista. Meillä on tulevaisuudessa monta uutta kehittämisen aihetta mm. yhtenäiset HOJKS:t ja arvioinnit. (päiväkirja 6.5.2009)

4.3.2 ”Minä itse” - kaavake

”Minä itse”- kaavake on kehitetty tiedonsiirron välineeksi kaikille sitä tarvitseville oppilaitoksille oppilaan siirtyessä toiselle luokalle tai toiseen kouluun. (liite 1) Huoltaja, oppilas ja opettaja allekirjoittavat kaavakkeen. Sen ovat laatineet yhteistyössä maaliskuussa 2009 Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteen erityisopettaja, Eskoon Kaarisillan erityiskouluttaja sekä Pohjan koulun pienluokan erityisopettaja.

4.3.3 Vastaukset kyselyyn ”Minä itse” – kaavakkeesta

Kaavakkeesta oli kyselyiden perusteella hyötyä oppilaan siirtyessä jatko-opiskeluun. Palaute oli positiivista ja kannustavaa: ”Hyvältä näyttää, jatkossahan sitten selviää, onko toimiva. Ainakin tietoa nyt saadaan paljon”. ”Hyvä että muutkin ovat kiinnostuneet kaavakkeesta ja saadaan ideat kiertoon”. Vastauksissa oli hienoa saada palautetta ”Kiva, kun olet saanut tämän aikaan!! Hienoa, siitä tulee varmasti tarpeellinen kaavake”. Vastauksissa todettiin että ”Siitä on hyötyä koulua ajatellen että tiedettäisiin oppilaasta enemmän”. ”Kaavake on varmasti pienellä muokkaamisella käypä myös täällä meidän pienryhmissä. Mukava juttu kuin laitoit tulemaan sen minullekin”. Vastauksissa todettiin että ”Siitä tulee varmasti tarpeellinen kaavake”. ”Kaavakkeessa oli vastauksissa huomioitu hyvin ja monipuolisesti eri osa-alueet”. Kaavake on Seinäjoen kaupungin Aulan sivuilla pienluokkien käytävissä ja lähetetty kaikille pienluokkien opettajille sekä esimiehille.

4.3.4 Prosessin kokonaisuus kehittämishankkeessa

AINEISTO	OSALLISTUJAT	MENETELMÄT	DOKUMENTOINTITAPA	AINEISTON KÄYTTÖ
KYSELYT KEHITTÄMISEN TARVE	KOLLEGAT TIIMIN JÄSENET ESIMIEHET	SÄHKÖPOSTIKYSELY KESKUSTELU	MUISTIINPANNOT	MÄÄRITTÄMÄÄN KEHITTÄMISTEHTÄVÄÄ

TAULUKKO 2 Kehittämisen prosessin aloitusvaihe

AINEISTO	OSALLISTUJAT	MENETELMÄT	DOKUMEN- TOINTITAPA	AINEISTON KÄYTTÖ
SÄHKÖPOSTIKYSELY	KOLLEGAT JA JATKO-OPETUS	SÄHKÖPOSTI KYSELY	MUISTIINPANOT	LAAJENTAMAAN KÄSITYSTÄ KEHITTÄMISTAR- PEESTA
TOIVEAM- MATIT	OPPILAAT	TOIMINNALLINEN	KOLLAASI	TUODA OPPILAILLE TUTUKSI TULEVAISUUTTA
KOULUPOL- KU	OPPILAAT	TOIMINNALLINEN	KAAVIO	TUODA OPPILAILLE TUTUKSI KOULUPOLKUA
KOULU VIERAILUT	OPPILAAT VANHEMMAT	TUTUSTUMINEN KOULUIHIN	MUISTIINPANOT HAASTATTELU ESITTELYKANSIO	TUODA OPPILAILLE JA VANHEMMILLE TUTUKSI KOULUPOLKUA

TAULUKKO 3 Kehittämispöcessin työskentelyvaihe

AINEISTO	OSALLISTUJAT	MENETELMÄT	DOKUMEN- TOINTITAPA	AINEISTON KÄYTTÖ
KYSELY	OPPILAAN VANHEMPI	KYSELY "MINÄ ITSE" KAAVAKEESTA	MUISTIINPANOT	ARVIOIMAAN KAAVAKKEEN TOIMIVUUTTA
KYSELY	VANHEMMAT	KOULUVIERAILUT	MUISTIINPANOT	ARVIOIMAAN VIERAILUJA
KYSELY	KOLLEGAT JA JATKO-OPETUS	JATKO- OPETUKSEN SUJUVUUS	MUISTIINPANOT	ARVIOIMAAN TOIMINTAA
KYSELY	KOLLEGAT JA JATKO-OPETUS	KYSELY "MINÄ ITSE"- KAAVAKE	MUISTIINPANOT	ARVIOIMAAN KAAVAKKEEN TOIMIVUUTTA

TAULUKKO 4 Kehittämispöcessin arviointivaihe

Prosessi eteni kolmen erilaisen työskentelyvaiheen kautta. Näistä vaiheista arviointia tapahtui koko prosessin etenemisen ajan. Jokaisessa vaiheessa arvioitiin sitä tukeeko tämä toiminta kehittämistehtävälle asetettuja tavoitteita, eli tiedonsiirtoa ja verkostoitumista pienluokan oppilaan siirtyessä perusopetuksesta jatko-opetukseen.

5 KEHITTÄMISEN TULOKSET JA LUOTETTAVUUS

5.1 Tulokset

Tässä kehittämistehtävässä arviointia on tapahtunut koko prosessin ajan. Aluksi arvioitiin kehittämisen tarvelähtöisyyttä, sen jälkeen toiminnan merkitystä, pysyvyyttä, tuloksellisuutta ja vaikutusta. Vaikuttavuus ilmenee ajan kuluttua.

Fisherin (1995) mukaan arvioinnin tekijältä vaaditaan ymmärrystä arvioitavasta kohteesta ja ennen kaikkea tutkimusmetodologista joustavuutta. Kyse on empiiristen havaintojen tuottamisesta ja niiden tulkitsemisesta. Arvioinnin tekijällä tulee olla myös luovuutta ja ammattitaitoa pohtia ja eritellä erilaisten arviointimenetelmien toteuttamiskelpoisuutta. Joskus pitää vain luottaa prosessiin, koska pian palat lokahtelevat paikalleen. Oppimiseen tähtäävässä arvioinnissa johtopäätösten ja kehittämissuosituksen tulee perustua käytettyyn aineistoon. (Virtanen 2007,100-126.)

Arviointi kohdistuu hyviin käytäntöihin, niiden vahvistamiseen ja mahdolliseen levittämiseen. Kun arvioidaan yhteistoimintaan liittyvää toimintatapaa voidaan arvioida myös sitä, millaisia käsityksiä yhteistyökumppaneilla on yhteistyön toimivuudesta. Osallistava arviointiote vaikuttaa myönteisesti työntekijöiden ammattitaidon kehittymiseen, erilaisten verkostojen syntyyn ja toiminnan läpinäkyvyyden parantumiseen. (Virtanen 2007,112 -113, 238.) Kehittäjän oma arvio on, että yhteistyökumppanit perus- ja jatko-opetuksessa haluavat yhteistä jakamista ja sitoutuvat sitä myös jatkamaan. Tämä kehittäminen osallisti opettajien lisäksi myös oppilaat ja heidän vanhempansa.

Kehittämisen tarvelähtöisyyttä arvioitiin sähköpostikyselyillä ja keskusteluilla tiimin jäsenten, kollegoiden ja esimiehen kanssa. Kehittämisen merkitys nähtiin tärkeäk-

si, koska kehittämisen aiheita nousi kyselyistä ja keskusteluista todella paljon. Kehittämisen merkitystä nostivat myös vireillä oleva kuntaliitos ja sen tuomat uudet haasteet.

Kehittämistehtävän tuloksena syntyi uusi yhteistyöverkosto. Aikaisemmin perus- ja jatko-opetuksen opettajat eivät ole olleet useinkaan yhteisissä kokouksissa. Jatko-opetuksen opettajat eivät olleet vierailleet perusopetuksen luokissa. Kaikki pienluokkien erityisopettajakaan eivät olleet vierailleet jatko-opetuksen luokissa. Nämä vierailut auttavat molempia osapuolia näkemään oppilaiden vaihtuvat oppimisympäristöt eli opettajien oppilastuntemus lisääntyy. Ryhmän yhteiset keskustelut tuovat myös uusia näkökulmia opettajien opetukseen ja yhdessä voi vaihtaa hyviä ideoita keskenään.

Tuomo Alasoinin mukaan ensimmäisen asteen tuloksia kehittämisessä ovat parannukset työn tuottavuudessa, tuotteiden, palveluiden tai toiminnan laadussa, asiakaspalvelussa, johtamisessa, henkilöstön tiedonsaanti - ja vaikutusmahdollisuuksissa tai työympäristössä. Toisen asteen tulokset ovat Alasoinin mukaan esimerkiksi tulokset, joiden avulla syntyy välillisesti hyötyä myös muille työorganisaatioille ja sidosryhmille. Esimerkkeinä hän mainitsee jalostuneen osaamisen, uudenlaiset vuorovaikutussuhteet sekä laajemmin sovellettavissa olevat mallit, menetelmät, välineet tai muut ”hyvät käytännöt”. (Seppänen - Järvelä & Karjalainen 2006, 42.) Edellisen mukaan tässä kehittämistehtävässä toteutuivat sekä ensimmäisen että toisen asteen tavoitteet koska yhteistyöverkoston kehittämisessä luotiin myös uusia vuorovaikutussuhteita ja kehittämisen hyöty näkyy myös uusien sidosryhmien organisaatioissa. Toimintamme laatu parani niin, että nyt tunnemme paremmin toisemme ja tiedämme millaisissa kouluissa oppilaat opiskelevat. Yhteisissä keskusteluissa tiedostamme vähitellen myös ne arvot ja toiminnan lähtökohdat joiden mukaan kukin opettaja tekee omaa opetustyötään. Toivon mukaan voimme myös jakaa niitä hyväksi todettuja opetusmenetelmiä ja strategioita, joiden puitteissa toimimme. ”Minä itse” -kaavakkeen laadinnassa toteutimme yhteistä

prosessia, johon kaikki mukana olevat osallistuivat omin kommentein ja kehittämisehdotuksin.

Oppilaat osallistuivat kehittämiseen miettiessään toiveammattejaan, tekemässä koulupolkukaavaketta ja esittelykansiota sekä haastattelussa kertomassa vaikutelmia uusista kouluista sekä siitä millaista niissä olisi opiskella. Oppilaat ovat saaneet vuoden aikana paljon tietoa tulevista kouluistaan ja orientoituvat samalla siihen, että perusopetuksen jälkeen opiskelu jatkuu. Se voi myös motivoida oppilasta hyviin koulusuorituksiin. Oppilas voi miettiä myös omia vahvuuksiaan ja niiden käyttöä sekä kehittää taitojaan seuraavaa koulua varten. Tämän kehittämisprosessin tarkoituksena oli tukea oppilaiden oppimista, joten heidän mukana olonsa kuului olennaisesti kehittämiseen. Oppilaat voivat olla mukana ”Minä itse” -kaavakkeen täyttämässä ja varmentaa sen omalla allekirjoituksellaan. Samalla he voivat sitoutua yhdessä sovittuihin toimintatapoihin, oppivat tuntemaan omia vahvuuksiaan ja tiedostamaan myös sen mitä heiltä odotetaan.

Vanhemmat olivat mukana täyttämässä PAKKI - HANKKEEN kaavaketta oppilaan tulevaisuudesta (liite 2) ja arvioimassa tutustumiskäyntejä jatko-opiskelupaikkoihin. Oppilaan vanhempi kommentoi ja oli mukana kirjaamassa ”minä itse” -kaavaketta. Vanhemman mukaan myös ”minä itse” -kaavake on hyödyllinen. Vanhemmat näkivät tutustumiskäynnit jatko-opiskelupaikkoihin tärkeiksi.

”Minä itse” -kaavake auttaa toivottavasti pohtimaan käytännön toimintaa, ja siitä saatuja kokemuksia. Opettajat ovat ottaneet kaavakkeen kokeiluunsa oppilaan siirtyessä koulusta toiseen ja jatko-opetukseen. Kaavake jaettiin myös Seinäjoen kaupungin Niittyvillan kouluun vaikeimmin kehitysvammaisten opetukseen sekä muiden pienluokkien käyttöön Seinäjoen kaupungin alueella. Yhdessä jatko-opetuksen kanssa suunniteltu ”minä itse” -kaavake oppilaille oli mielenkiintoinen kokemus yhdessä tuottamisesta ja ajatusten jakamisesta. Sain myös kannustavaa palautetta kaavakkeen käyttöön liittyen keskusteluissa kollegoiden ja jatko-

opetuksen kanssa. Myös vanhemman kommentti kertoi kaavakkeen tarpeellisuu-
desta: ”*Siitä on hyötyä tulevaa koulua ajatellen että tietävät oppilaasta enemmän*”.

Perusopetuksen ja jatko-opetuksen verkostopalaverien on tarkoitus jatkaa säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa jokaisessa koulussa vuorollaan. Sovimme että se opettaja jonka koulussa kokoonnutaan lähettää seuraavan kutsun ja tekee palaverimuistion. Tähän mennessä olemme palavereissamme saaneet aikaan hedelmällisiä keskusteluja. Kehittämisen pysyvyys sai ainakin alussa hyvän lähtökohdan yhteisestä sitoutumisesta palaverien säilyttämiseen. Verkostoituminen tukee kehittämistehtävälle asetettua tavoitetta lisätä tiedonsiirtoa perusopetuksesta jatko-opiskeluun. Tiedonsiirto on tärkeää molemmille kouluasteille, koska tiedon jakaminen auttaa opettajia hahmottamaan oppilaan koulupolkua lapsesta aikuiseksi. Yhteiset kokoontumiset ovat myös yhteisöllistä toimintaa, jossa ollaan yhteisellä asialla tavoitteena oppilaan oppimisen edistäminen.

Omaehtainen reflektio oman työn pohdinta on tärkeä osa ammatillisuutta ja omaa ammattitaitoa. Näitä pohdinnan mahdollisuuksia ei tällä kokoonpanolla ole yhdessä aikaisemmin ollut. Käymissämme keskusteluissa pyritään käytännönläheiseen ja mahdollisimman luontevaan keskusteluun ja annetaan aikaa myös vapaaseen keskusteluun. Näin keskustelut tuottavat pohdittua tietoa ja jokaisen omaa oivaltamista.

Varsinaisten kehittämistulosten lisäksi koulutus ja kehittäminen ovat tuoneet työkaluja tiimityöskentelyyn ja esimiestaitoihini. Olen saanut paljon eväitä niin kehittämiseen kuin yhteistyöhönkin. Oman luokkani koulunkäynninohjaajat ovat olleet alusta asti mukana kehittämisessä ja sen ideoinnissa. Me pidimme jokaisen opiskelun jälkeen palaverin siitä, mitä koulutuksessa oli käsitelty. Sama jatkuu jokaisessa koulutuksessa, eli koulutukseen osallistuva tuo tiedon tiimin jäsenille. Keräämme koulutuskansiota, joka käydään läpi niin, että otetaan tärkeimmät teoriat käytäntöihin luokan sen hetkisen tilanteen mukaan.

Mielestäni opettajan työssä keskeistä on oman persoonan käyttö, jonka kehittäminen ja hoitaminen on opettajan oikeus ja velvollisuus. Myös opettajalla on oikeus yksityisyyteen ja huolenpitoon itsestään. Työtovereiden yksilöllisyyden hyväksyminen, ymmärrys, keskinäinen apu ja tuki ovat periaatteita, joihin nojaten opettajat toimivat työyhteisössä. Opettaja huolehtii ammatillisesta kehittymisestään ja toimii yhteistyössä kodin, ympäröivän yhteisön ja yhteiskunnan kanssa. Omat opettamisen taitoni ovat mielestäni kehittyneet tämän prosessin aikana niin, että tiedostan paremmin sen, mitä oppilaiden tulee oppia saadakseen valmiudet jatko-opiskeluun. Oppilaan omat toiveet ja taidot suuntaavat hänen koulupolkuaan ja toimivat hyvinä kannustimina eteenpäin elämässä. Oppilaita voi myös kannustaa asettamaan itselleen tavoitteita joita kohti edetään. Jatko-opiskelu toimii juuri tällaisena kannustimena ahkeraan opiskeluun.

Kehittämisen tuloksia voivat hyödyntää kaikki oman työnsä kehittämisestä kiinnostuneet. Sen tarkoitus on tuoda esille se, että uudet toimintatavat siirtyvät käytäntöön parhaiten työyhteisön yhteisellä panostuksella. Kehittämistehtävässä näkyy myös se, että työyhteisössä voi olla paljon kehitettäviä asioita, mutta toteutuakseen kehittäminen vaativat asian liikkeelle panijan, kaikkien yhteisen panostuksen sekä sitoutumisen toiminnan muutokseen myös käytännössä. Kehittämisen vaikutavuutta arvioitaessa voidaan vain ennustaa millainen vaikuttavuus kehittämisellä tulee olemaan. Toivottavasti se edesauttaa tärkeää tiedonsiirtoa ja näin edesauttaa oppilaiden opiskelun nivelvaiheen käytäntöjä.

5.2 Luotettavuus

Kirjoittamisen merkitys korostuu juuri laadullisessa tutkimuksessa niin, että tutkija analysoi havaintoaineistoa, hakee selitysmalleja ja kehittelee teoreettisia näkemyksiä. Kirjoittamisella ja uudelleen kirjoittamisella tässäkin tehtävässä haetaan

vakuuttavuutta tälle kehittämiselle. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusote on induktiivinen, eli kulkee yksittäisestä havainnosta yleiseen merkitykseen. Kehittäjä lähtee alkuun empiirisestä havainnosta, tässä kehittämistehtävässä kyselyistä, keskusteluista ja haastatteluista. Hän tulkitsee niitä ja nostaa esiin analyysin ja vertailevien muistiinpanojensa, tässä tehtävässä päiväkirjan ja opiskelumateriaalin avulla merkittäviä teemoja ja koodaa ne sitten luokittelustrategioiksi, tässä tehtävässä niitä ovat myös taulukot ja kuviot prosessin etenemisestä. Näin useiden luokitteluiden ja työvaiheiden jälkeen prosessi kirkastui vähitellen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 266.)

Tutkimusprosessin eri vaiheissa on pyritty tarkkailemaan tutkijan omaa menettelyä ja tutkimuksessa tehtyjä valintoja sekä niiden soveltuvuutta juuri tähän tutkimusprosessiin. Tässä prosessissa nämä pohdiskelut eivät varsinaisesti muuttaneet prosessin kulkua, vaan suuntasivat sitä eteenpäin. Tutkimuksen edetessä on pyritty nostamaan esille ne seikat, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. Prosessin edetessä on pyritty noudattamaan sekä kielellistä että menetelmällistä objektiivisuutta. Kehittämistehtävän asettelussa ja tulosten tulkinnassa on mukana myös kehittäjän omaa näkemystä asioista, jotka on pyritty erottamaan päiväkirjamerkinnöillä sekä omista pohdinnoista.

Toimintatutkimuksessa kehittäjä on itse keskeinen kehittämisväline. Kehittämisen luotettavuuteen vaikuttavat kehittäjän aikaisemmat käsitykset kehittämisen aiheesta. Lukijalla on mahdollisuus arvioida tehtyjä ratkaisuja ja toimintaa sekä niistä tehtyjä johtopäätöksiä. Kehittämistehtävän eettisesti huomioitavia asioita ovat aineiston keruussa tehdyt valinnat. Anonyymisyys on pyritty säilyttämään numeroimalla aineistoa ja käyttämällä nimikkeitä tiimin jäsen, opettaja, vanhempi, oppilas erityisopettaja ja -kouluttaja. Hankkeen luotettavuutta lisää tutkimusprosessin tarkka kuvaus kehittämistehtävän asettamisesta tutkimuksen tuloksiin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Oppilaiden näkökulmasta he saivat tämän prosessin aikana uutta tietoa tulevista kouluista vieraillemalla niissä ja tekemällä vierailuista esittelykansion. Oppilaille selkiytyi myös tulevat kouluvaihtoehdot koulupolku kaavion avulla. He tekivät myös kollaasin omista toiveammateistaan, joten ajatus tulevaisuuden koulutuksista ja työpaikoista laitettiin näin konkreettisesti alkuun. Oppilaan ohjaustunneilla olemme käsitelleet jatko-opintoja ja mahdollisia työharjoitteluja ja työpaikkoja. Keskusteluissamme lähtökohtana ovat kunkin oppilaan vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Tulevat koulut toimivat myös kannustimena ahkeroida peruskoulussa.

Vanhempien näkökulmasta he pääsivät tutustumaan tuleviin kouluihin ja kyselyjen mukaan pitivät niitä tärkeinä. Vierailuissa he näkevät uskoa tulevasta ja siitä, että oppilaalla on mahdollisuuksia. Kerroin heille kehittämistehtävästäni ja jaoin heille PAKKI-HANKKEEN kaavakkeen oppilaan tulevaisuuden suunnitelmista. Näin istutettiin siemen siitä, että tämä koulu loppuu aikanaan ja siirrytään uusiin kouluihin. Samalla huomataan se, ettei oppilas olekaan enää lapsi vaan nuori joka jossain vaiheessa ehkä muuttaa pois kotoa omaan elämäänsä.

Vanhemmat kommentoivat ja olivat mukana täyttämässä myös ”minä itse” -kaavaketta. Vanhemmat haluavat olla tiiviisti mukana suunnittelemassa lapsensa tulevaisuutta. Heille on tärkeää että yhteistyö opettajan kanssa toimii ja oppilaan uudet tulevat koulut ovat tuttuja sekä heille että oppilaille ennen niihin siirtymistä.

Opettajien näkökulmasta he osallistuivat kehittämiseen vastaamalla sähköpostikyselyihin, keskustelemalla verkostopalavereissa ja tutustumalla kouluihin. Jatko-opetuksen opettajat osallistuivat myös ”minä itse” -kaavakkeen suunnitteluun ja arvioimiseen. Kehittäminen edellyttää opettajia myös tulevaisuudessa osallistumaan yhteisiin verkostopalaverihin. Koulunkäynnin ohjaajien näkökulmasta he ovat tehneet tiivistä yhteistyötä kehittäjän kanssa säännöllisissä keskusteluissa ja

pohtien arkikäytäntöjään. Jatko-opetuksen opettaja pyysi kehittämistehtävää luettavaksi, hän kommentoi näin: *”Todella ajankohtainen ja paikallisesti merkittävä selvitystyö johtoportaan ja meille yhteistyökumppaneille. Tästä on hyvä jatkaa ja johan me saimme yhden konkreettisen tapaamiskäytännön aloitettua tämän työsi johdosta ja muu kaikki anti mitä tästä on tullut meille kaikille.”*

Kehittäjän näkökulmasta katsottuna tämä prosessi lisäsi omia kehittämisen ja organisoimisen taitojani. Tässä aikataulussa työn ohessa toteutettu kehittäminen täytyi rajata aikaresurssien takia, vaikka kehittämisen into oli suuri. Kehittämisen tärkeänä hyötynä näen myös sen, että kyselyillä kerätty aineisto toi käsityksen siitä, mitä asioita opettajat pitävät tärkeinä ja millaisiin asioihin he haluavat muutosta. Meille jäi vielä monta kehittämisen haastetta tulevaisuuteen. Toivon, että voisimme kehittää työtämme myös arkipäivässä opetuksen ohessa, koska työmme on haasteellista ja meidän täytyy muistaa myös oma jaksamisemme. Tällaisen kehittämistehtävän tekeminen antaa valmiuksia kehittävään ja omaa toimintaa refleктоivaan työotteeseen. Se antaa myös rohkeutta toteuttaa uusia kehittämisen haasteita. Mielestäni tämä vuoden intensiivinen kehittämistyö vastaa kehittämistehtävälle annettuihin haasteisiin.

Tämä kehittämistehtävä kuvaa yhden vuoden aikana tapahtunutta kehittämistä. Prosessimainen kehittäminen oli mielenkiintoinen tapa kehittää työyhteisöä. Prosessin alussa ei vielä tiedä mihin kehittämisen polku johtaa. Aikaisemmissa tutkimuksissani olen kerännyt aiheen ympärille ensin teoriaa, tässä prosessissa lähdetään liikkeelle kehittämisaikojen kirkastamisesta. Sen jälkeen on katsottu mitä mielenkiintoisia kehittämisen aiheita on noussut esille. Kehittämisessä aiheen rajaaminen opiskelun aikatauluun ja omiin aikaresursseihin työn ohessa opiskellessa oli myös haastavaa. Kehittämishankkeen siirrettävyydestä keskustellessa voi olettaa, että siirrettävyys toimii jos verkostopalaverit pysyvät tulevaisuudessa opettajien käytännöissä.

Verkostot ovat tärkeitä työnteon ja tiedonsiirron välineitä. Helakorpi (2007) määritteli edellä nykyistä työtä niin, että asiantuntijuus on nyt kokonaisuuden ymmärtämistä ja hallintaa sekä yhteistyötä työyhteisön sisällä ja sieltä ulospäin. Kumppanuus ja yhteistyö toisten toimijoiden sekä asiakkaiden kanssa ovat uuden toiminnan oleellisia piirteitä. Nyt organisaation rooli korostuu ihmisten suhteiden joustavana ja innovatiivisena avoimena verkostona, jossa tieto uusiutuu ja virtaa toimijoiden kesken.

Silvennoisen (2008) mukaan parhaimmillaan ihmiset toimivat keskenään rakentavassa yhteistyössä. Yhteistyö voi tuottaa sellaisia tuloksia, joihin ei kukaan verkoston jäsen omalla toiminnallaan pääsisi. Yhteinen toiminta tyydyttää samalla kunkin jäsenen omia tarpeita ja yhteisiä intressejä. Yhteisen toiminnan ja yhdessä löytämisen riemu kasvattavat yksilöitä myös yhä parempaan yhteistoimintaan.

Tämä kehittämistehtävä avasi yhden tarpeellisen verkon ja yhteistyötahon Seinäjoen kaupungin pienluokkien ja jatko-opiskelupaikkojen välille. Yhteistyö on tarpeellista että voimme jakaa hyviä käytäntöjä ja pohtia yhdessä ratkaisuja ongelmiin ja näin edistää oppilaiden oppimista.

Seuraavaan kokoontumiseemme olemme kutsuneet myös vaikeimmin kehitysvammaisten opettajat Niittyvillan koulusta. Puhelinkeskustelun perusteella he haluavat olla mukana verkostossamme. Mukana oli nyt myös Nurmon yläkoulun pienluokan erityisopettaja. Näin ympyrä sulkeutuu eli kaikki mahdolliset tämänhetkiset yhteistyötahot ovat tulleet mukaan verkostoon. Omana uutena haasteenani on olla mukana pienluokkien edustajana Eskoon Kaarisillan lokakuulle 2010 kestävässä Alli-laatutiimissä (liite 7). Voin näin olla mukana kehittämässä oppilaitteni mahdollista tulevaa koulua.

Uusi verkosto on nyt luotu, ja sen ylläpitäminen pysyvänä ja toimivana käytäntönä on nyt meidän osallistujien yhteinen haaste. Kokoontumalla jokaisen työpisteessä

vuorollaan olemme nähneet samalla oppilaiden toimintaympäristöjä, ja jakaneet uusia opetuksen käytäntöjä ja toimintatapoja. Tärkeää on keskustella ajoissa oppilaiden ja vanhempien kanssa jatko-opinnoista esim. oppilaanohjaustunti, vanhempainillat, HOJKS palaveri, hakujärjestelyt ym.

Tämä kehittämistehtävä on ollut prosessorientoitunutta toimintaa alusta loppuun saakka. Myös tässä kehittämisessä prosessi on rönsyillyt uusiin kehittämisen kohteisiinsa. Kehittämistehtäväksi muodostui aluksi verkoston luominen jatko-opiskeluun. Kehittämisen edetessä seuraavaksi suunniteltiin parempaa tiedonsiirron välinettä ”minä itse” - kaavaketta koulusta toiseen siirtymiseen. Kehittämisen rönsyillessä mukaan tulivat myös oppilaiden projektit ja oppilaiden vanhempien arviot jatko-opetukseen tehdyistä tutustumiskäynneistä ja ”minä itse” - kaavakkeesta. Lopuksi haettiin vielä varmistusta uuden verkoston tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Dialogisuus toteutui vaikeasta alusta huolimatta. Ilmeisesti valmiiden kehittämisideoiden jakaminen olisi saanut aikaan myös enemmän muutosvastarintaa työyhteisössä.

Jatko-opetuksen erityisopettajat ja erityiskouluttajat lähtivät innokkaasti mukaan yhteistyöhön. Sain kuulla, että on hyvä kun joku laittaa asian alulle, ja että tarvetta yhteistyölle on. Emme tiedä kovinkaan paljon perusopetuksen puolella oppilaiden tulevista kouluista tai opetuksesta jota niissä annetaan. Jatko-opetus taas ei puolestaan tiedä perusopetuksessa annettavasta opetuksesta muuten kuin oppilaan mukana tulevan HOJKSin perusteella. Tämän verkoston luominen auttaa opettajia hahmottamaan paremmin oppilaidensa koulupolkua ja oppimisen tavoitteita. Yhdessä jakamalla ja pohtimalla voi tuoda esille omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan, tämä lisää myös työtyytyväisyyttä ja näin parantaa myös työn tuloksia.

Kevään 2009 kokoontumiskerrallamme aiheina olivat ”minä itse” - kaavakkeen käyttö ja oppilaiden valmiudet jatko-opetukseen. Oma arvio kaavakkeesta on, että se voi helpottaa tiedonsiirtoa. Se suunniteltiin juuri käytännön tilanteita

varten. Esimerkiksi kaavakkeessa A: kuinka oppilas toimii ryhmässä? Millainen ohjaus toimii parhaiten, sanallinen, malli vai fyysinen ohjaus? Mikä auttaa pulmatilanteissa? Kaavaketta B voi hyödyntää haastavassa tilanteessa ja on hyvä tiedostaa toimintamallit ja jälkiseuraamukset sekä se, mitkä palkkiot toimivat toivotussa käyttäytymisessä. Tällaiset käytännön asiat eivät aina näy HOJKSissa koska se on hyvin erilainen. Meidän on perusopetuksessa hyvä tiedostaa millaisia taitoja oppilaat tarvitsevat jatko-opinnoissaan. Näitä keskusteluja jatkamme seuraavissa palavereissa.

Toimintatutkimus on lähestymistapa, jossa kehittäjä osallistuen kehitettävänä olevan kohdeyhteisön elämään pyrkii heidän kanssaan ratkaisemaan aiotut tehtävät. Interventiivisessä toimintatutkimuksessa kehittäjä toimii konsulttina tai muutosagenttina kehittämistä tarvitsevassa yhteisössä. Pedagogisessa toimintatutkimuksessa tutkija laatii yhdessä osallistujien kanssa tavoitteet parempaa käytäntöä varten. Pedagogis-analyttisessä toiminnassa korostuu diskurssi, eli yksilöiden välinen keskustelu ja reflektio eli yksilön kyky tarkastella kriittisesti omaa toimintaansa. Sosiaaliekperimenttinen toimintatutkimus taas tavoittelee tulosten välittämistä käytäntöön kehittäjän ja osallistujien välisen keskustelun ja yhteistyön avulla. (Soininen & Merisuostrom 2009, 99.)

Tässä kehittämistehtävässä on ilmennyt näitä kaikkia edellä mainittuja toimintatutkimuksen tyyppejä. Kehittäjä on toiminut muutosagenttina vieden tehtävää kohti yhdessä asetettuja tavoitteita. Kehittämistehtävään on sisältynyt myös yhteisiä keskusteluja kehittämisaiheista, prosessin etenemisestä ja sen tavoitteista. Kehittäjä on reflektoinut prosessia mm. päiväkirjassaan sekä keskustelemalla tämän opiskelun opettajan, muiden opiskelijoiden sekä oman työyhteisön jäsenten kanssa.

Yrjö Engeströmin (2004) mukaan uuden toimintatavan hyväksyttävyyys testataan vielä koko organisaation tasolla ja koko laajan toimintajärjestelmän tasolla. Kehit-

tämistulosten levittämisessä keskeistä on asioiden sosiaalinen legitimointi. Tulosten levittäminen eli juurruttaminen tässä tehtävässä edellyttää esim. ”minä itse” -kaavakkeen levittämistä laajempaankin tahoon kuin omaan organisaation ja yhteistyöverkostoihin. (Toikko & Rantanen 2009, 61-63.)

Toomin (2008) mukaan hiljainen tieto on professionaaliseen toimintaan kuuluva käsite, jolla ei ole selkeää ja yksiselitteistä määritelmää. Opettajan hiljainen tieto voidaan ymmärtää implisiittisenä tietona, joka kattaa epäsuorat, piilossa olevat implisiittiset uskomukset, asenteet ja arvot. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan siis uskomuksia ja asenteita, jotka ovat vain osittain tietoisuudessa ja siksi hiljaista tietoa on vaikea artikuloida. Opettajan hiljainen tieto ilmenee opettajan taitavassa luokahuone toiminnassa ja kompetenssissa, hänen toimintatavoissaan epävarmoissa ja yllättävissä tilanteissa sekä hänen kyvyssään toimia siten, että oppilaan hämmennys tai tilanteen epäselvyys ratkeaa tarkoituksenmukaisella tavalla ja opetus voi jatkua. Opettaja reagoi pedagogisessa oppitunnin hetkessä näkemällä tilanteen luonteen, ymmärtämällä sen merkityksen, tunnistamalla sen merkityksellisyyden ja tärkeyden, tietämällä välittömästi mitä tulee tehdä ja miksi sekä tekemällä jotain oikeaa, jotta oppitunti jatkuu eteenpäin. (Toom 2008, 171.)

Hiljaisen tiedon ja osaamisen jakamisen edellytyksenä korostuvat avoimuus, hyvä sosiaalisuus, toiminnallisuus ja kokemuksellisuus. Jakamisen ehdot ja edellytykset liittyvät sekä yksilöihin että organisaation rakenteisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Koska hiljainen tietäminen ja osaaminen ovat luonteeltaan toiminnallista ja sosiaalista, keskeinen jakamisen edellytys on mahdollisuus vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen. Oppimisyhteisö, jossa osallisuus, toiminnallisuus ja avoimuus ovat keskeisiä toimintatapoja edesauttaa työssä oppimista ja osaamisen jakamista. Työssä voi oppia myös monin eri tavoin. Työssä oppiminen tapahtuu työtä tehdessä, vuorovaikutustilanteissa, koulutuksessa, tarkkailun ja virheiden kautta, työkokemusta arvioimalla ja ongelmanratkaisutilanteissa. Työssä oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksellisenä, johon kuuluvat yhteisöllisyys, kollegiaalisuus, konfliktit,

palautteen merkitys ja osallisuus. Kokemus ja kokemuksen arviointi sekä yhteydenpito oman alan muihin ammattilaisiin sekä omassa työyhteisössä, että sen ulkopuolella korostuu osaamisen kehittymisessä. (Paloniemi 2008, 262-272.)

Edellisen perusteella tässä hankkeessa hiljaisen tiedon määrä lisääntyy, koska se mahdollistaa opettajien tiedon jakamisen toinen toiselleen. Luotu uusi verkosto antaa mahdollisuuden yhteiseen keskusteluun, vuorovaikutukseen ja ongelmanratkaisuun. Tämän tutkimuksen perusteella yhteiset toimintalinjat perus - ja jatko-opetuksen välillä edistävät myös oppilaan oppimista. Verkostoituminen edistää opettajien oppimista toisiltaan ja opettajat voivat jakaa kokemuksia ja pohtia yhdessä ratkaisuja ongelmatilanteisiin. Tähän kehittämistehtävään osallistuneet pienluokkien erityisopettajat, jatko-opetuksen erityisopettajat ja -kouluttajat omaavat vahvan ammattitaidon kehitysvammaisten opettamisesta ja ohjaamisesta. Työuraansa päättävien opettajien tehtävänä on vahvan kokemukseen pohjautuvan tiedon vieminen tuleville opettajille. Uudet opettajat taas tuovat vastaavasti työkäytäntöihin omaa uudenlaista osaamistaan. Meidän kaikkien erilaista osaamista tarvitaan ja yhdessä jakamalla tieto lisääntyy ja yhteinen osaaminen vahvistuu.

Kehittäminen on työyhteisöissä tapahtuva jatkuva prosessi. Kehittämisen alkuun panemiseen tarvitaan kuitenkin aina fasilitaattori, joka sitoutuu ja sitouttaa muut mukaan luomalla myönteistä ilmapiiriä kehittämistä kohtaan. Kehittämisen haasteet voisivat olla tulevaisuudessa esimerkiksi uudet tarvittavat yhteistyöverkostot sekä yhteiset toimintatavat Seinäjoen kaupungin pienluokissa. Tämänhetkinen haasteemme on yhtenäistää HOJKS:t Seinäjoen kaupungin erityisopetuksen HOJKSin kanssa. Seuraava haasteemme pienluokissa on siirtyä procapita -arviointijärjestelmään ja muodostaa käyttökelpoisia arvioinnin kriteereitä pienluokkien tarpeeseen. Myös tiedonsiirto päiväkodista peruskouluun ja yhteistyön tiivistäminen perusopetuksen ja iltapäiväkerhojen välille voisivat olla seuraavia kehittämisen haasteita. Tulevaisuuden visio on toimia Seinäjoen kaupungin pienluokis-

sa yhtenäisin linjoin, yhteistyössä osaamista jakaen, toinen toistaan tukien ja kannustaen yhteisen päämäärän hyväksi.

Seinäjoen kaupungilla ollaan käynnistämässä KELPO - kehittämistoimintaa eli kansallisen tehostetun tue erityisen tuen kehittämistoimintaa. Se sisältää strategian tavoitteiden jalkauttamiseksi esi-, perus- ja lisäopetukseen. Sen tavoitteena on luoda strategian mukaisia rakenteita, toimintamuotoja ja menetelmiä, joilla taataan oppilaille riittävät tukitoimet opiskeluun. Tavoite on tuottaa yhteistyönä kunnallinen/alueellinen rakennekäytännön toimenpide-ehdotuksineen siitä, miten tehostetua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus ja tukitoimet järjestetään. (VESO-luentomateriaali 24.9.2009)

Vuoden 2008 alkanut Seinäjoen malli ohjauksen ja oppilashuollon kehittämisestä sisältää uuden hyvinvointi-resurssikeskuksen, jossa oppilashuoltopalvelut organisoitetaan uudella tavalla. Sen tarkoitus on jalkautua ja toimia koulun oppilashuoltotyön tukena koulun arjessa. Koulutoimen sisäiseen verkkoon (AULA) tulee arki käyttöön uusi työkalu sähköinen asiakirja. Sisältönä on koko oppilaan koulupolun ohjaamiseen ja erityisopetukseen liittyvät tapahtumat ja toimenpiteet. Suunnitelma kattaa koko oppilaan koulupolun esikoulusta lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen saakka. Suunnitelma on työkalupakki kaikille koulussa vaikuttaville toimijoille. Oppilashuollon voimavarojen kokoaminen, ohjaussuunnitelma ja erityisopetuksen uudet järjestelyt pyrkivät yhtenäistämään uuden kunnan tukipalveluita. Tavoitteena on saada koulutuksellinen tasa-arvo ja palvelujen saatavuus koko kunnassa. (VESO-luentomateriaali 24.9.2009) Haasteita meille riittää tulevaisuudessakin.

Lopuksi oma **opetusfilosofiani** erityisopettajaopinnoistani, jonka mukaan voimme kasvattajina ja opettajina huolehtia lapsistamme, asiakkaistamme, oppilaistamme niin kuin itsestämmekin.

Oma opetusfilosofiani

Oppija on aina yksilö,

näe hänen vahvuutensa

ja etsi kehittämistarpeensa.

Anna onnistumisen elämyksiä,

kannusta häntä!

Älä unohda myöskään itseäsi,

omaa persoonaasi.

Hoida ja kehitä voimavarojasi.

...Siinä tie oppijasi ja myös sinun

elämäikäiseen oppimiseen.

MK

LÄHTEET

Alasoini, T. 2006. Ohjelmallinen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Seppänen- Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) Kehittämistyön risteyskysymyksiä. Jyväskylä: Gummerus, 35-54.

Arajärvi, P. & Aalto-Setälä, M. 2004. Opetuslainsäädännön käsikirja. Helsinki: Edita.

Heikkinen, H. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H, Rovio, E & Syrjälä, L (toim.) Toiminnasta tietoon toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 15-75.

Helakorpi, S. 2005. Kohti verkostoituvaa ja verkottuvaa koulutusta. Saarijärvi: Saarijärven Offiset.

Helakorpi, S. 2007. Opettajan verkko - ja verkosto-osaaminen. Teoksessa Jääskeläinen, M. Ammattikasvatuksen soihdunkantaa. Kymmenen vuotta opettajankoulutusta ammatillisissa opettajakorkeakouluissa. Juva: PS-kustannus, 331-343.

Hirsjärvi, S. Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Karisto.

Hyytiäinen, M. Kokko, L. Mäki, M. Pietiläinen, E. & Virtanen, P. 2009. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Mönkkänen, K. 2007. Vuorovaikutus dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Linnakylä, P. & Välijärvi, J. 2005. Arvon mekin ansaitsemme. kansainvälinen arviointi suomalaisen koulun kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Paloniemi, S. 2008. Hiljaisen tiedon jakaminen työyhteisössä - työssä oppimisen rajapinnalla. Teoksessa Hiljainen tieto, tietämistä, toimimista ja taitavuutta. Helsinki: Gummerus, 255-272.

Silvennoinen, M. 2008 Löydä aarteesi - verkostoidu! Hämeenlinna: Karisto.

Soininen, M. & Merisuoström, T. 2009. Kesvatustieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopisto. Turku: Rauman opettajankoulutuslaitos.

Toom, A. 2008. Hiljainen pedagoginen tietäminen opettajan työssä. Teoksessa Hiljainen tieto, tietämistä, toimimista ja taitavuutta. Helsinki: Gummerus, 163-181.

Toikko, T. 12.2.2009. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Luentomoniste: Käyttäjä- ja toimijälähtöinen kehittäminen.

Toikko, T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: University Press.

Linnakylä, P. & Välijärvi, J. 2006. Arvon mekin ansaitsemme; kansainvälinen arviointi suomalaisen koulun kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.

Pohjan koulun opetussuunnitelma 2009.

Seinäjoen kaupungin pienluokkien esite 2009.

Seinäjoen kaupungin pienluokkien esite 2009.

VESO-luentomateriaali Seinäjoen kaupungin opettajille 24.9.2009

Päiväkirjamerkinnot 26.9.2008 - 6.5.2009.

Elämäntaitojen yksikkö.

[http://www.yritysupas.com/tiedot/Jyvaskyla/Paivaharjun_koulu_Vamm
aisten_Lisaopetus_ja_elamantaitojen_yksikko/](http://www.yritysupas.com/tiedot/Jyvaskyla/Paivaharjun_koulu_Vamm
aisten_Lisaopetus_ja_elamantaitojen_yksikko/)

Eskoon Palvelukeskus Kaarisilta.

<http://www.eskoo.fi/default.aspx?id=196>

Lehtimäen opisto. <http://koti.mbnet.fi/opisto/esittely.htm>

Luovi Alavus.

[http://www.luovi.fi/WebRoot/529137/Luovi_AlasisivuSivuValikot.aspx?id
=529139](http://www.luovi.fi/WebRoot/529137/Luovi_AlasisivuSivuValikot.aspx?id
=529139)

Luovi Seinäjoki.

[http://www.google.fi/search?hl=fi&source=hp&q=luovi+sein%C3%A4jo
ki&meta=&aq=0&oq=luovi+sei](http://www.google.fi/search?hl=fi&source=hp&q=luovi+sein%C3%A4jo
ki&meta=&aq=0&oq=luovi+sei)

PAKKI -HANKE. <http://www.eskoo.fi/default.aspx?id=165>

Tiimin jäsen, M.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtai-
nen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Tiimin jäsen, S.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtai-
nen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Tiimin jäsen, L.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtai-
nen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Opettaja, 1.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtainen
sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Opettaja, 2.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtainen
sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Opettaja, 3.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtainen
sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Opettaja, 4.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtainen
sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Opettaja, 5.xxx.xxx@xxx.fi Kommentteja kyselyyn. [henkilökohtainen
sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Marja Kiviharju.

Nummijärvi, T. 2008a. Erityisopettaja. Luovi Seinäjoen toimipiste. Puhelinkeskustelu 3.11.2008.

Palomäki, A. 2008a. Erityisopettaja. Luovi Seinäjoen toimipiste. Puhelinkeskustelu 3.11.2008.

Pellinen, S.2008b. Erityiskoulutusyksikön johtaja. Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta. Puhelinkeskustelu 3.11.2008.

Kyselylomake kouluihin tutustumisista vanhemmat A ja B maaliskuu 2009.

Oppilashaastattelu kouluihin tutustumisesta huhtikuu 2009.

LIITE 1 (5): **Minä itse kaavake**

MINÄ ITSE A

Oppilaan nimi: _____

Kaavake on kehitetty tiedonsiirron välineeksi oppilaan siirtyessä toiselle luokalle tai toiseen kouluun. Oppilas, huoltaja ja opettaja allekirjoittavat kaavakkeen. B-kaavake täytetään haastaviin tilanteisiin. Kaavakkeen ovat laatineet Ammattiopisto Luovi Seinäjoen erityisopettaja, Eskoon Kaarisillan erityiskouluuttaja sekä Pohjan koulun pienluokan erityisopettaja.

Missä olen hyvä / onnistun

Tuentarpeeni (itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna)

Ruokailuun liittyvät asiat (itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna)

Pukeutuminen (itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna)

Hygienia ja wc:ssä toimiminen (itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna)

Liikkuminen (itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna, pyörätuolissa)

Toimiminen yleisissä tiloissa (kauppa, kirjasto ym.)

Uudet tilanteet ja siirtymiset

Toimin ryhmässä

Viihdyn yksin / ryhmässä

Millainen ohjaus toimii parhaiten (sanallinen, malli, fyysinen ohjaus)

Mistä ärsyyn / en pidä

Mikä auttaa pulmatilanteissa

Hyvä tietää

Päiväys _____ Paikka _____

Huoltaja(t) _____

Oppilas _____ Opettaja _____

MINÄ ITSE B

Kuvaile haastava tilanne (siirtymätilanne, ohjaus, toiminnan aloitus-lopetus, muutokset ym.)

Kuvaile millaista käyttäytymistä haastavassa tilanteessa ilmenee

Haastavassa tilanteessa käytettävät toimintamallit

Haastavassa tilanteessa vältettävät toimintamallit

Miten sovittu oppilaan ja lähihenkilöiden kanssa yhteisistä säännöistä ja seuraamuksista (esim. sanallinen / fyysinen ohjaus)

Jälkiseuraamukset haastavasta tilanteesta

Toivotun käyttäytymisen huomioiminen (palkkio tms)

Päiväys _____ Paikka _____

Huoltaja(t) _____

Oppilas _____ Opettaja _____

LIITE 2 (4): Arviointi kouluikäisen erityisoppilaan ja hänen perheensä palvelujen / tuen tarpeesta

POHJANMAAN MAAKUNTIEN AUTISMIN KIRJON PALVELUIDEN
VERKOSTO **PAKKI- HANKE** 2007- 2009

ARVIOINTI KOULUIKÄISEN ERITYISOPPILAAN JA HÄNEN PERHEENSÄ
PALVELUJEN / TUEN TARPEESTA NYT JA TULEVAISUUDESSA

Oppilaan nimi:

1. Mitä palveluja perheenne tarvitsisi tällä hetkellä?

2. Mitkä ovat oppilaan jatkosuunnitelmat / toiveet peruskoulun jälkeisestä opiskelusta?

3. Milloin nuoren itsenäistyminen ja asumisasiat ovat ajankohtaisia?

(minä vuonna?)

4. Millainen asumismuoto olisi sopiva tulevaisuudessa?

5. Millaisia palveluja toivoisitte olevan peruskoulun päättävälle nuorelle?

6. Tarvitsetteko vanhempina työntekijän tukea lapsenne opiskelu ja it-
senäistymis- asioissa?

7. Muuta huomioitavaa / Kysymyksiä?

Vinkkejä lomakkeen täyttämiseen:

1. esim. tutkimusjakso, kuntoutus, tilapäishoito? minkä pituisia jaksoja? kuinka usein?
2. kiinnostuksen kohteet? Tuen tarve jatko- opiskeluissa? opiskelupaikkakunta
3. tarvitaanko asumisvalmennusta? millaiset ovat oppilaan itsestä huolehtimisen taidot?
4. tuen tarve, ryhmäkoti, tuettu asuminen tms.

6. Tarvitaanko "jalkautuvia" autismin kirjoon perehtyneitä työntekijöitä? millaisiin asioihin tarvitaan tukea?

_____ Pvm. _____

Huoltajan allekirjoitus

Opettajan allekirjoitus

_____ Oppilaan allekirjoitus

LIITE 3: Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta ja Ammattiopisto Luovi Seinäjoen toimipiste

Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta

Kaarisilta tarjoaa aikuiskoulutusta, päivätoimintaa ja monipuolista harrastustoimintaa Eskoon palvelukeskuksen alueella Seinäjoella.

Aikuiskoulutusryhmät: Koulutuksen kesto on 1 - 3 vuotta. Ryhmään voivat hakeutua peruskoulunsa päättäneet tai muuten koulumaista opetusta tarvitsevat. Sisältää seuraavat osa-alueet. Henkilökohtaisen toimintasuunnitelman ryhmätavoitteet ovat:

- 1 Elämänhallinta, motoriset taidot ja liikkuminen.
- 2 Hienomotoriset taidot ja työtaidot.
- 3 Vapaa-ajan toiminnot.
- 4 Vuorovaikutus, sosiaaliset taidot ja kielelliset valmiudet. (Kaarisillan esite 2009)

Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipiste

Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tavoitteet ja sisällöt rakennetaan kunkin opiskelijan edellytysten ja erityisen tuen tarpeiden mukaisesti opetussuunnitelmaan perustuen. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Koulutuksen laajuus vaihtelee 20–120 opintoviikon välillä. Valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa tehdään runsaasti moniammatillista verkostotyötä opiskelijan sidosryhmien kanssa, jotta koulutus tukisi opiskelijan elämänhallinnan ja hyvinvoinnin vahvistumista mahdollisimman hyvin. (www.luovi.fi).

LIITE 4: **Lehtimäen opisto, hyvän elämän akatemia**

on erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien oppijoiden aikuisoppilaitos. Opisto on v. 1971 perustettu erityiskansanopisto, jonka ylläpitämisluvan on myöntänyt opetusministeriö. Opisto saa valtionosuutta vapaan sivistystyön lain perusteella.

Oppilaitoksen ylläpitäjänä on Erityiskansanopiston kannatusyhdistys ry, jonka hallitukseen kuuluu vuosittain valittava puheenjohtaja ja kahdeksan kolmivuotiskaudeksi valittua jäsentä, jotka ovat opetus- ja kuntoutusalan asiantuntijoita.

Lehtimäen opisto tarjoaa opinnollisen kuntoutuksen mukaisia palveluita moni- ja vaikeavammaisille henkilöille ja heidän sidosryhmilleen. Opinnollinen kuntoutus Lehtimäen opistossa on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kokonaisvaltaista opetusta, kuntoutusta ja internaattikasvatusta, joka tapahtuu moniammatillisena yhteistyönä. Tavoitteena on edistää elinikäistä oppimista, kasvua ja persoonallisuudenkehittymistä sekä kykyä toimia aktiivisena kansalaisena.

<http://koti.mbnet.fi/opisto/esittely.htm>

LIITE 5: Ammattiopisto Luovi Alavus Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava

Valmentava I, 20-80 ov

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijan opiskeluvalmiuksien ja elämänhallintataitojen kehittymistä sekä sijoittumista ammatillisiin jatko-opintoihin ja kasvua kohti itsenäistä aikuisuutta.

Opintokokonaisuuksiin kuuluvat mm. äidinkieli ja viestintä, kielet, matematiikka, toiminnalliset perusvalmiudet, opiskelu- ja työelämävalmiudet sekä erilaiset työ- ja koulutuskokeilut.

Valmentava ja kuntouttava koulutus voi olla myös ammatillisesti suuntautunutta. Tällöin koulutuksessa opiskellaan kyseisen alan opintojen edellyttämiä taitoja ja samalla varmistetaan ammattialan sopivuudesta ennen varsinaisia ammatillisia opintoja. Ammatillisesti suuntautunutta valmentavaa koulutusta järjestetään mm. toimistopalveluiden ja tietotekniikan -, palvelu- ja tekniikan aloilla.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta järjestetään Luovin kaikissa seitsemässä yksikössä sekä useimmissa toimipisteissä.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava

Valmentava II, 40-120 ov

Työhön ja itsenäiseen elämän valmentavan opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on kehittää opiskelijan valmiuksia selviytyä jokapäiväisessä elämässä yhteiskunnan ja työyhteisön jäsenenä.

Opintokokonaisuuksiin kuuluvat mm. vuorovaikutustaidot, toiminnalliset perusvalmiudet, työtaidot, yhteiskuntavalmiudet ja elämänhallinta. Arjenhallinnan ohella koulutuksessa painottuu opiskelijan työtaitojen kehittäminen hänen edellytystensä mukaisesti sekä jatkosijoittuminen johonkin työtehtävään joko avoimille työmarkkinoille, tuettuun työhön, suojatyöhön tai päivätoimintaan.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa opetusta järjestetään Alavudella, Iisalmessa, Joensuussa, Kajaanissa, Kokkolassa, Kuopiossa, Kuusamossa, Lappeenrannassa, Liperissä, Muhoksella, Oulussa, Pudasjärvellä, Reisjärvellä, Rovaniemellä, Seinäjoella, Suomussalmella, Tohmajärvellä, Torniossa, Ulvilassa, Vaasassa ja Ylitorniolla. Muilla paikkakunnilla työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa opetusta järjestetään tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Luovi Alavus.

<http://www.luovi.fi/>

LIITE 6 (2): **Elämäntaitojen yksikkö**

Elämäntaitojen yksikkö on vuonna 2002 aloitettu Jyväskylän kaupungin erityisopetuksen kehittämishanke.

Yksikön tarkoituksena on tukea nuorta ja hänen perhettään nuoren tulevaisuutta koskevissa valinnoissa ja päätöksissä sekä valmentaa nuorta oman mahdollisimman itsenäisen elämän hallinnan taidoissa.

Elämäntaitojen yksikön varsinaisena kohderyhmänä ovat yläkouluikäiset yksilöllisen pienryhmän oppilaat, joilla on kehitysvammadiagnoosi. He ovat kohderyhmänä myös siirryttyään ammatillisen koulutukseen (perusopetuksen jälkiseuranta). Opetukseen voivat osallistua myös lisäopetuksen opiskelijat oppimissuunnitelmansa mukaan.

Toimimme mahdollisimman tiiviisti yhteistyössä

- lasten ja nuorten perheiden
- peruskoulun erityisopetuksen
- ammatillinen koulutuksen (kehittämisyhteistyö),
- työllistävien yksiköiden ja yritysten (työelämäyhteistyö)
- järjestöjen kanssa

Elämäntaitojen yksikköön haetaan perusopetuksen kuudennen luokan keväällä täyttämällä henkilökohtaisen tulevaisuuden järjestymistä koskevan suunnitelman perustiedot. Toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista.

Opinnot aloitetaan 7-luokalla ja ne etenevät kurssimuotoisesti yhdeksännen luokan kevääseen saakka.

Opetussuunnitelmien mukaisesta perusopetuksesta vastaa oma koulu omassa

oppimisympäristössä.

Elämäntaitojen yksikössä opintojen suorittamista ohjaavat erityisopetuksessa laadittu HOJKS sekä oppilaalle Elämäntaitojen yksikössä laadittava HETS (=henkilökohtainen tulevaisuuden järjestymistä koskeva suunnitelma).

Opiskelijan opinnot Elämäntaitojen yksikössä ovat pääsääntöisesti hänen vapaa- valintaisia opintojaan.

Käytännön opetustyö tapahtuu Päiväharjun koulun Kypärätien yksikössä. Elämäntaitojen yksikkö toimii yhteisissä tiloissa Päiväharjun koulun lisäopetuksen kanssa.http://www.yritysoapas.com/tiedot/Jyvaskyla/Paivaharjun_koulu_Vammaisten_Lisaopetus_ja_elamantaitojen_yksikko/

LIITE 7 : **TIEDOTE KAARISILLAN YHTEISTYÖKUMPPANEILLE**

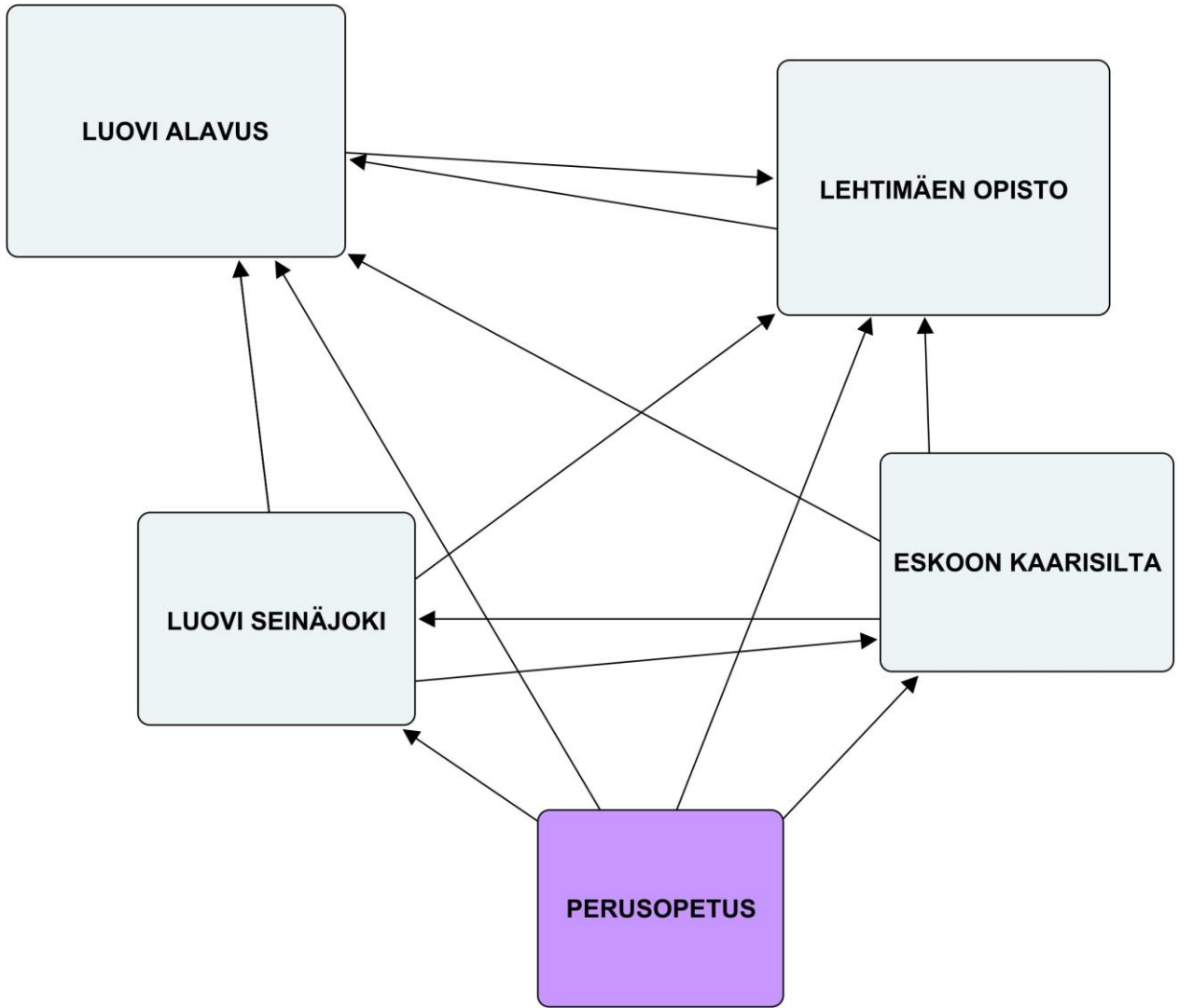
Kaarisilta aloittaa Arviointikierroksen

Alli-valmennusohjelmat ovat Kehitysvammaliiton koordinoimia palvelujen laadun arvioinnin ja kehittämisen valmennusohjelmia. Valmennusohjelmien tarkoituksena on parantaa vammaisille ihmisille tarkoitettujen palvelujen laatua. Valmennusohjelmat tarjoavat jäsenilleen välineitä ja vertaistukea palvelujen arviointiin ja kehittämiseen. Alli-valmennusohjelmissa on mukana vammaisten asumis- ja työ- ja päivätoimintayksiköitä eri puolilta maata.

Palveluyksikkömme osallistuu Alli-valmennusohjelmiin kuuluvaan Arviointikierrokseen. Arviointikierros on ohjattu palvelujen laadun itsearviointiprosessi. Arviointikierros kestää 14 kuukautta, syyskuusta 2009 lokakuuhun 2010.

Alli-valmennusohjelmissa palvelujen käyttäjät ovat keskeisessä asemassa niin palvelujen arvioinnissa kuin niiden kehittämisessä.

Myös Kaarisillan yhteistyökumppanit ovat tärkeällä sijalla arvioidessamme toimintaamme. Toivomme, että saamme arviointiin myös Seinäjoen pienluokkien näkökulmaa ja **pyydämme edustajaksi sinua Marja Kiviharju Kaarisillan laatutiimiin**. Laatutiimi koostuu Kaarisillan palveluiden käyttäjistä, heidän läheisistään, palveluyksikön työntekijöistä sekä tärkeiden yhteistyökumppaneiden edustajista. Laatutiimiin osallistuminen on vapaaehtoista ja otamme teihin yhteyttä puhelimitse viikolla 40.

KUVIO 4 Koulupolku